

We hebben een clubske opgericht

Hyperdialect in Oost-Brabant

Eindwerkstuk Taalwetenschap

Imke Slaats

5544874

Begeleider: dr. M.C. van den Berg

Tweede lezer: prof. dr. A.P.C. Swanenberg

Universiteit Utrecht
22-06-2017

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Theoretisch kader	3
2.2. De huidige dialectsituatie en dialectonderzoek	3
2.3. Wat is hyperdialect?	5
2.4. Het belang van dit onderzoek	7
2.5. Hyperdialect in een breder perspectief	8
2.6. Vraagstelling	13
3. Methode	14
3.1 Inleiding	14
3.1. Corpusonderzoek	14
3.2. Kwantitatief onderzoek	15
3.3. Verwachtingen	17
4. Hyperdialect in carnavalskranten en andere bronnen	19
5. Resultaten vragenlijst	21
5.1. Deelnemers	21
5.3. Attitude hyperdialect	26
5.4.1 Brabants	27
5.4.2. Standaardnederlands	28
5.5. Attitudes en hyperdialectgebruik	30
5.7. Analyse	32
6. Discussie	35
6.1. Bevindingen en implicaties	35
6.2. Beantwoording deelvragen	36
7. Conclusie	39
Referenties	41
Bronnen	41
Literatuur	41
Bijlagen	44
Bijlage 1: Vragenlijst	44
Bijlage 2: Antwoorden op de vraag 'Wat is voor u de Brabantse mentaliteit?'	56

1. Inleiding

Het Brabantse dialect verandert. Sommige taalwetenschappers zien deze veranderingen als symptomen van dialectverlies, anderen zien deze veranderingen als kenmerken van vitale talen. De verandering van het Brabantse dialect doet zich voor op functioneel en taalstructureel gebied: dialect wordt door minder mensen gesproken en in minder taaldomeinen, maar ook bepaalde dialectwoorden en grammaticale regels raken buiten gebruik. Het dialect wordt zo vervangen door de standaardtaal.

Toch is er ook een trend gaande die juist de andere kant op werkt en zich meer gericht is op het dialect dan op de standaardtaal. Dit is het gebruik van hyperdialect, door Hoppenbrouwers (1990: 124) ook wel superdialect genoemd.

Hyperdialect is het onjuist gebruik van dialectkenmerken en is een gevolg van hypercorrect taalgedrag; men kent de taalregels niet volledig en past ze op onjuiste wijze toe. Als voorbeeld noemt Hoppenbrouwers het gebruik van mannelijke flexievormen in vrouwelijke NP's: *'n hil aauw oma* wordt zo **nen hillen ouwen oma*. Een ander voorbeeld is het gebruik van *clubske* in plaats van het correcte *clubke* – de incorrecte vorm blijkt voor een redelijk groot aantal *hits* op Google te zorgen (Swanenberg, 2009). Deze twee genoemde kenmerken zijn vallen op als markers van regionale spraak. Ze lijken dan ook gebruikt te worden om een regionale identiteit te markeren.

In dit onderzoek staan het gebruik en de attitude ten opzichte van morfosyntactische kenmerken zoals de twee eerdergenoemde voorbeelden centraal. Wat betekenen ze voor de toekomst van het Brabants? Is het taalverlies of zien we een nieuwe taal ontstaan? In dit onderzoek wordt het gebruik van deze vormen onderzocht door middel van literatuuronderzoek, corpusonderzoek en een online vragenlijst. Op basis van inzichten uit bestaand onderzoek en nieuw onderzoek uitgevoerd in de periode februari tot april 2017, door middel van een online vragenlijst onder 217 deelnemers, wordt antwoord gegeven op de vraag: in hoeverre zijn er veranderingen gaande in het gebruik van en de attitude tegenover hyperdialect in Oost-Brabant? En wat zegt dit over de huidige dialectsituatie in deze regio?

Allereerst wordt aan de hand van literatuuronderzoek een beeld geschetst van de huidige dialectsituatie. Hierbij wordt gekeken naar standaardtaal en dialect en het continuüm dat tussen deze twee varianten ligt, waarin regiolectvorming zich kan voordoen. Verder wordt onderzocht waar het gebruik van hyperdialect vandaan komt en hoe dit met de huidige dialectsituatie in verband gebracht kan worden. Vervolgens wordt de methode beschreven waarmee het tweede deel van het onderzoek is uitgevoerd. Aan de hand van corpusonderzoek zijn enkele voorkomens van hyperdialect verzameld. Het corpus bestond uit negen carnavalskranten uit de regio Oost-Brabant. De gevonden voorkomens zijn verwerkt in de enquête die gebruikt is voor kwantitatief onderzoek om het gebruik en de attitude ten opzichte van hyperdialect te testen. Deze enquête is verspreid onder inwoners van de regio Oost-Brabant om onder andere hyperdialectgebruik en attitudes ten opzichte van hyperdialect, dialect en Standaardnederlands te meten. In het hier op volgende hoofdstuk worden de resultaten van deze enquête uiteengezet. Vervolgens wordt er besproken wat de reikwijdte van de observaties is ten gevolge van onder andere de onderzoeksopzet, en worden er suggesties voor verder onderzoek gedaan. Aansluitend wordt er een antwoord gegeven op de deelvragen en hoofdvraag, waarmee een conclusie over de vraagstelling van dit onderzoek kan worden gevormd.

2. Theoretisch kader

2.2. De huidige dialectsituatie en dialectonderzoek

Wanneer er vandaag de dag over dialect wordt geschreven, is dat veelal in combinatie met de term dialectverlies. Ook binnen Noord-Brabant, waar dialecten worden gesproken die kunnen worden geschaard onder de noemer 'Brabants dialect', is dit dialectverlies aan de orde. Dit kan zich op twee manieren voordoen. Ten eerste als structureel dialectverlies, waarbij dialectwoorden en grammaticaregels buiten gebruik raken, meestal ten gunste van standaardvarianten. Ten tweede gebeurt dit op functioneel gebied: het dialect wordt simpelweg minder gebruikt, er zijn minder sprekers en minder domeinen waar dialect de norm is. Hyperdialect is binnen een dergelijke situatie eigenlijk een vrij onverwacht fenomeen. Iemand die hyperdialect gebruikt wil juist graag klinken als een dialectspreker en gebruikt grammaticaregels op een manier die voorheen niet gewoon was binnen het dialect. Onderzoek naar hyperdialect zou dus inzicht kunnen bieden in de motivatie achter dialectgebruik, maar kan ook iets zeggen over hoe het met het dialectverlies bij verschillende generaties zit. Verder kan het ook inzicht geven in de toekomst van de dialectsituatie: bepaalde lokale functionele kenmerken verdwijnen, maar mogelijk worden die vervangen door hyperdialectvormen. Ook kan een positieve attitude van sprekers tegenover hyperdialect er wellicht voor zorgen dat zij meer dialect gaan spreken, waardoor ook functioneel dialectverlies teruggedrongen kan worden. Verder kan hyperdialect een rol spelen in de vorming van een regiolect, wat vaak een gevolg is van dialectverandering. Al met al genoeg redenen om hyperdialect in Brabant eens nader te bekijken.

Het Noord-Brabantse dialectgebied staat centraal in dit onderzoek. Volgens dialectoloog Weijnen (1987) moet Noord-Brabant worden onderverdeeld in de dialectregio's West-Brabant en Oost-Brabant, met Midden-Brabant als overgangsgebied. De scheiding tussen twee regio's loopt globaal bij de stad Tilburg. Deze tweedeling komt niet alleen voort uit taalkundige kenmerken, maar ook uit historische ontwikkelingen. Dit regio-onderscheid wordt ook door andere taalkundigen onderschreven, zo wordt er bijvoorbeeld ook door Hoppenbrouwers (1983, 1990) en Swanenberg (2002) geschreven over het dialect van Oost-Brabant als afwijkend van dat van het westelijke deel van de provincie. Omdat dit onderscheid tussen oost en west grondslag heeft in eerder onderzoek en hiermee de onderzoeksvraag toegespitst kan worden richt dit onderzoek zich op een van deze regio's, namelijk de regio Oost-Brabant.

Binnen het wetenschappelijk debat rondom dialectgebruik in Nederland wordt over het algemeen een somber beeld geschetst: het dialect is aan het verdwijnen, in de ene regio nog sneller dan in de andere. Waar bijvoorbeeld Zuid-Limburgse dialecten langer stand houden, waarschijnlijk met dank aan een grotere afstand tot het Standaard Nederlands (zoals te zien in Hoppenbrouwers, 2001), zijn dialecten binnen Noord-Brabant minder sterk. Dit gebeurt op functioneel en op structureel gebied, waarbij dialectverlies op structureel gebied zich voordoet in het verlies van dialectkenmerken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire kenmerken. Primaire dialectkenmerken zorgen voor onderscheid met de standaardtaal, maar ook met omliggende dialecten en zijn vaak lokaal. Een voorbeeld uit het Brabantse Geldrop, genoemd door Hoppenbrouwers (1990: 40) is het gebruik van de diagonale diftong /oi/ in plaats van /ij/; zo wordt er *toïd* gezegd in plaats van *tijd*. Secundaire kenmerken zijn wijder verspreid en zijn daardoor beter bestand tegen nivellering, zoals t-deletie aan het einde van woorden: *wa*, *da* en *nie* tegenover *wat*, *dat* en *niet*.

Het verdwijnen van primaire dialectkenmerken, die een onderscheid tussen lokale variëteiten en standaardtaal laten zien, heeft tot gevolg dat er steeds minder 'kleine' lokale

varianten bestaan. Het is in steeds mindere mate zo dat ieder dorp zijn eigen dialect heeft. Door het buiten gebruik raken van primaire kenmerken wordt de afstand tussen dialecten kleiner en ontstaat er een regiolect, dat tussen dialect en standaardtaal in ligt. Deze ontwikkeling lijkt ook gaande te zijn binnen het dialectgebied van oostelijk Noord-Brabant (Hoppenbrouwers, 1990).

Regiolectvorming kenmerkt zich door het gebruik van meer secundaire dialectkenmerken en minder primaire kenmerken. Dit regiolect ligt ergens tussen standaardtaal en dialect in het taalcontinuüm. Swanenberg & Meulenpas (2011) beschrijven het regiolect als "*streekvariëteiten met een duidelijk accent maar met minder van de oude, lokale dialectwoorden en andere kenmerken*". Een typisch kenmerk van een Brabants accent is de zachte /g/, dit element is dan ook onderdeel van het huidige regiolect te noemen. Sterk lokale kenmerken, zoals een ander woord voor 'hagedis' per stad of dorp (Weijnen, 1952) zullen eerder verdwijnen en geen onderdeel zijn van een regiolect.

In dit onderzoek worden niet alle voorkomens van hyperdialect onderzocht, maar ligt de focus op morfosyntactische kenmerken, in het bijzonder de twee voorbeelden zoals in paragraaf 1 zijn genoemd.

Ten eerste het mannelijk verbuigen van lidwoorden en bijvoeglijk naamwoorden bij een niet-mannelijk zelfstandig naamwoord. In het voorbeeld van Hoppenbrouwers is *'n hil aauw oma* de juiste vorm, het suffix *-en* wordt uitsluitend bij mannelijke zelfstandig naamwoorden gebruikt. Bij mannelijke substantieven wordt voor een lidwoord en een adjectief de suffix *-en* gebruikt als die woorden beginnen met een klinker of met /b/, /h/ of /t/. In de andere gevallen wordt er *-e* gebruikt (Hoppenbrouwers, 1983: 113). Bij vrouwelijke substantieven wordt er geen suffix gebruikt, behalve voor bepaalde medeklinkers (/p/, /t/, /k/, /f/, /s/, en /g/) en bij meervoud, ongeacht het genus (De Bont, 1958: 387).

Ten tweede wordt gekeken naar het onjuist gebruik van diminutiefsuffixen. In het voorbeeld van Swanenberg is *clubke* de juiste vorm, aangezien *-ske* alleen gebruikt mag worden na bepaalde medeklinkers. Grammaticaal gezien kan *-ske* zich alleen voordoen na /k/, /g/ of /ng/ (De Bont, 1958: 362).

Naar het genusonderscheid is onderzoek gedaan door Hoppenbrouwers (1983). Hierbij stuitte hij al op voorkomen van hyperdialect. In de zuidelijke dialecten worden drie woordgeslachten onderscheiden: mannelijk, vrouwelijk en onzijdig. Het onzijdig lidwoord is *het*, mannelijk is *den* en vrouwelijk is *de/d'*. Het onbepaald lidwoord is voor mannelijk *ene/ne* en hier kan bij (m) en (n) *-n* achter komen, waardoor het *enen/nen* wordt, in spreektaal ook wel *unne(n)*. De aanwezigheid van *-n* hangt af van de klank waarmee het substantief begint. Ook adjectieven worden op een dergelijke manier verbogen, bij een mannelijk substantief komt hier *-e(n)* achter. Zo wordt het *nen ouwen tegel* of *ne lange poal*. Bij vrouwelijke NP's komt er geen schwa achter het adjectief na een voorafgaande nasaal of stemhebbende continuant, zo wordt het *'n gruun broek*. Ook bij onzijdig enkelvoud wordt *-e* weggelaten. De hyperdialectvorm die men tegenkomt is het mannelijk verbuigen bij vrouwelijke substantieven, zoals er *nen hillen aauwen oma* van maken wanneer het *'n hil aauw oma* zou moeten zijn. Een aantal voorbeelden van hypercorrecte vormen die Hoppenbrouwers opmerkte onder jonge informanten:

<i>*enen hillen klub</i>	<i>en hil klub</i> (f)
<i>*nen brejere stroat</i>	<i>en brejer stroat</i> (f)
<i>*nen hillen ouwen oma</i>	<i>en hil ouw oma</i> (f)
<i>*nen dikken deur</i>	<i>en dikke deur</i> (f)
<i>*nen ouweren tante</i>	<i>en ouwer tante</i> (f)

Bij deze voorbeelden wordt de mannelijke verbuigingsvorm ten onrechte gebruikt bij vrouwelijke NP's, als gevolg van hypercorrectie. Hier wordt in de volgende paragraaf verder op in gegaan.

Er wordt veelal gesteld dat dialectgebruik ook op functioneel niveau aan het afnemen is en steeds minder gesproken wordt. Zo is het Brabantse dialect vaak niet meer de moedertaal van de kinderen. Slechts 24,7% van ondervraagde Noord-Brabanders geeft aan dialect te spreken met hun kinderen, terwijl 37,1% regiolect gebruikt en 38,1% gebruik maakt van het Standaardnederlands (de Tier et al., 2008 in Swanenberg & van Hout, 2013). Een oudere maar daarom niet minder geldige observatie gemaakt door Weijnen (1987) is dat vooral in formele domeinen het dialect wordt ingeruild voor het Standaardnederlands. Dit komt overeen met observaties van De Tier et al. (2008), waaruit blijkt dat 51,6% van de ondervraagden dialect met hun ouders spreekt, terwijl slechts 8,8% het dialect ook op school of werk gebruikt. Dergelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het verder verminderen van dialectgebruik in Brabant, maar signaleren nog niet per se een naderend einde voor dialectgebruik.

Ook Driessen (2003) meent dat het dialectgebruik in Brabant niet bijzonder hoog en aan de afnemende hand is, maar hij laat tevens zien dat dit geen unieke situatie is. Volgens dit onderzoek waarin het gebruik van streektalen in Nederland in de periode 1995-2003 werd geanalyseerd, geldt het voor alle onderzochte streektalen dat het aantal jongeren dat geen dialect of streektaal meer spreekt of leert, sneller toeneemt dan het aantal ouderen dat geen dialect meer spreekt. Ook neemt het aantal domeinen waar dialecten worden gebruikt af. Zo spreken ouders, die onderling wel een streektaal spreken, deze taal minder met hun kinderen; in die situatie wordt in toenemende mate Standaardnederlands gebruikt. Het onderzoek van Driessen werd grootschalig uitgevoerd onder basisschoolkinderen en hun ouders in heel Nederland en is toegespitst op bepaalde dialectgebieden, waaronder ook dat van het Brabants. Hieruit blijkt dat in 1995 nog 4% van de kinderen en 19% van de ouders aangaf Brabants dialect te spreken, maar in 2003 was dat nog respectievelijk 3% en 12%. Opvallend is dat de cijfers voor Brabant een stuk lager zijn dan die voor andere dialecten; bijvoorbeeld Limburgs werd in 2003 nog door 47% van de ouders gesproken. Zoals al is besproken zou dit mogelijk een gevolg kunnen zijn van de grote afstand van Limburgse dialecten tot het Standaardnederlands, zeker in vergelijking met Brabantse dialecten. Hoewel er zich ook bij de andere onderzochte dialecten (Fries, Nedersaksisch, Zeeuws, Limburgs) een afname voordoet, lijkt de positie van het Brabants het minst sterk te zijn, op het Hollands na. Driessen brengt deze gegevens niet in verband met afstand tot de standaardtaal maar met het opleidingsniveau van de ouders: hoe lager het opleidingsniveau, des te meer dialect wordt er gebruikt. Verder werd gevonden dat kinderen uit Brabantse gezinnen waar streektaal werd gesproken de laagste vaardigheid in het Standaardnederlands hadden, al moet hierbij gezegd worden dat deze vaardigheid slechts door een enkele toets is gemeten. Volgens Driessen staan een laag opleidingsniveau, spreken van streektaal en mindere vaardigheid in Standaardnederlands met elkaar in verbinding.

2.3. Wat is hyperdialect?

Kenmerkend voor hyperdialect is het gebruik van typische dialectkenmerken, zij het op een ongewone manier. Hyperdialect lijkt namelijk voort te komen uit hypercorrectie, wat door Labov als volgt wordt omschreven:

"Hypercorrection is a term often used to refer to the familiar tendency of speakers to overshoot the mark in grammatical usage; in attempting to correct some non-standard forms, they apply the correction to other forms for which the rules they are using do not apply." (Labov, 1964: 318)

Hypercorrectie kan dus leiden tot niet-standaard vormen, die voorgaande generaties van geboren en getogen dialectsprekers niet zouden gebruiken. Het zijn van een dialectspreker sluit het gebruiken van hyperdialect echter niet per se uit. Een belangrijk verschil tussen hypercorrectie en hyperdialect zit in de doelvariëteit van de spreker. Bij hypercorrectie is dit doorgaans de standaardtaal, maar bij hyperdialect is de doelvariëteit een dialect. Zodoende valt hyperdialect niet slechts onder hypercorrectie, maar is het een fenomeen op zich. Mogelijk komt hypercorrectie in het geval van hyperdialect voort uit het onderscheid tussen een endogeen en een exogeen systeem zoals Sassen (in Hoppenbrouwers, 1990) dat maakt. Een endogeen systeem spreekt een geboren dialectspreker 'van binnenuit', terwijl het exogene systeem 'meer opzettelijk en bewust' aangeleerd en aangewend moet worden. In het geval van hyperdialect kan het dialect een exogeen systeem zijn, wat kan leiden tot hypercorrectie in het dialectgebruik. Sprekers die het Standaardnederlands als endogeen systeem hebben kunnen een dialect aanleren, maar beschikken waarschijnlijk over niet-toereikende kennis van dit taalsysteem. Mogelijk bestaat hun kennis slechts uit bepaalde kenmerken of hebben ze onvoldoende kennis van grammaticale regels, al kan dit van spreker tot spreker verschillen. Deze incomplete kennis leidt tot het maken van fouten, mogelijk in de vorm van hypercorrectie. Toch kan ook een spreker die het dialect als endogeen systeem heeft dergelijke fouten maken; een gebruiker van hyperdialect kan ook iemand zijn die het van jongs af aan heeft geleerd.

Hypercorrectie komt vooral voor in situaties waar er sprake is van taalcontact. Janda & Auger (1992) onderscheiden twee vormen van hypercorrectie: kwantitatief en kwalitatief. Kwantitatieve hypercorrectie is vooral bekend van het warenhuisonderzoek van Labov uit 1963. Het wordt door Janda & Auger beschreven als een situatie waarin een groep die volgens bepaalde criteria niet het meeste prestige heeft, vaker de prestigevariant van een variabele gebruiken dan de groep die het meeste prestige heeft. Ook kwalitatieve hypercorrectie heeft betrekking op leden van de groep die niet het meeste prestige heeft. In dit geval worden minder prestigieuze elementen uit de eigen taal vervangen door elementen uit een andere variëteit met meer prestige. Het resultaat is een uiting die niet door *native speakers* van de prestigevariëteit op die manier gebruikt zou worden. Een onderscheid in prestige tussen variëteiten dat onder andere door Trudgill (1972) wordt gemaakt is dat tussen *overt* en *covert* prestige. *Overt* prestige hoort bij de variëteit waarvan men zich in hoge mate bewust is en die wordt geassocieerd met een hogere status. Vaak is dit een standaardvariëteit, zoals ook in Nederland, waar het Standaardnederlands *overt* prestige heeft. Positieve attitudes ten opzichte van een niet-standaard variëteit worden vaak in mindere mate uitgesproken, dergelijke variëteiten hebben daarmee *covert* prestige. Zoals Trudgill heeft aangetoond zegt men vaak de *overt* prestigevariëteit te gebruiken, terwijl men in werkelijkheid de *covert* prestigevariëteit gebruikt. Een niet-standaardvariëteit heeft dus ook een bepaalde vorm van prestige, hoewel dit niet altijd zo wordt gezien of uitgesproken, en dit kan een reden zijn waarom men deze variëteit gebruikt. Het Brabantse dialect is een voorbeeld van zo'n *covert* prestigevariëteit. Dit kan dan ook de reden zijn dat er kwalitatieve hypercorrectie kan voorkomen waarbij het dialect wordt gezien als prestigevariëteit, zij het met *covert* prestige. In sommige gevallen kan kwalitatieve hypercorrectie een voorbode zijn van taalverandering die uit dit proces voortkomt. Hyperdialect valt onder de categorie kwalitatieve hypercorrectie en zou daarom mogelijk veranderingen in de taal kunnen veroorzaken, wanneer deze theorie wordt aangehouden.

Door Hinskens (2014) is nader onderzoek naar hypercorrectie in dialecten, waarbij twee verschillende verschijningsvormen van hyperdialect worden onderscheiden. Het eerste type komt voort uit fonetische verschillen tussen twee variëteiten. Sprekers van variëteit A overdrijven een bepaald fonetisch verschijnsel uit hun dialect in reactie op sprekers van een andere variëteit waarin dit verschijnsel niet voorkomt. Als voorbeeld noemt Hinskens -diftongering in Vlaanderen: in Oost-Vlaanderen komen diftongen voor in woorden waarbij ze in West-Vlaanderen niet voorkomen, en in een grensgebied tussen deze regio's wordt juist overdiftongering gebruikt. Het tweede type is niet per se fonologisch, maar kan zich ook op andere gebieden voordoen. Hinskens geeft een treffende definitie: "*Another type of hypercorrection originates in non-native (L2) speakers or semi-speakers, who sometimes overapply a dialect feature in contexts where it does not 'belong' historically. These speakers "do not know any better: their analysis of the target variety is faulty" and for that reason they extend a given phenomenon "into words where it is not historically justified" (Trudgill 1988: 551, 553)*" (Hinskens, 2014: 114). Het verkeerd gebruik van diminutiefsuffixen en het mannelijk vervoegen van vrouwelijke bijvoeglijk- en zelfstandig naamwoorden valt onder het tweede door Hinskens beschreven type. De hypercorrectie is in deze gevallen niet gericht op fonetiek, maar komt voort uit een verkeerd gebruik van dialectregels.

2.4. Het belang van dit onderzoek

Onderzoek naar hyperdialectisme is interessant omdat dit het inzicht in de relatie tussen taal, locatie en identiteit kan verdiepen. Nieuwkomers gebruiken de taal om een Brabantse identiteit aan te nemen en deel uit te maken van de gemeenschap. Dit geeft reden om te denken dat het gebruik van hyperdialectismes in de toekomst een onderdeel van het Brabantse dialect kunnen zijn. Wanneer een variëteit in een twee- of meertalige situatie dreigt te verdwijnen, kan er een taalbeleid worden ingezet om dit proces tegen te gaan. Er zijn verschillende manieren om *language planning* uit te voeren, maar uit onderzoek blijkt dat vooral een positieve attitude belangrijk is voor taalbehoud. Mogelijk kan institutionele steun bijdragen aan deze positieve attitude. Dit is echter niet altijd effectief: in Friesland, waar het Fries verplicht is op school, hebben sprekers met Standaardnederlands als eerste taal een negatievere attitude tegenover het Fries dan sprekers voor wie dit de eerste taal is. Tegenover Standaardnederlands staat men juist een stuk positiever. Sprekers die Fries al als moedertaal hebben zijn op hun buurt zeer positief over het Fries (Hilton & Gooskens, 2013). Aan de ander kant illustreert dit voorbeeld wel dat door *language planning* het Fries nog steeds in gebruik is, ook in het onderzoek van Driessen (2003) komt Fries na Limburgs het sterkste uit te bus. Om dit te bereiken kunnen dus positieve attitudes van belang zijn, ook voor de Brabantse dialectregio, waar in feite een tweetalige situatie aanwezig is. Om de minderheidstaal, het dialect, in stand te kunnen houden zijn positieve attitudes ten opzichte van het Brabants van belang.

Ook verhoogd taalbewustzijn kan een rol spelen in het creëren van een sociale identiteit en het in stand houden van zowel talig als cultureel erfgoed (Cornips, de Rooij & Stengs, 2012). De Brabantse identiteit wordt vaak geassocieerd met stereotypische karakterspullen als gastvrijheid, vriendelijkheid, gezelligheid, levendigheid en meegaandheid, maar ook taal, tradities en gebruiken horen bij deze identiteit (Lettinga, Wagemakers & Swanenberg, 2015). Wie graag 'Brabants' wil klinken heeft hiermee dus als doel geassocieerd te worden met een bepaalde lokale identiteit. Een persoon die hyperdialect gebruikt zou dus naast taal ook andere kenmerken van een Brabantse identiteit belangrijk vinden. Verder lijkt het aannemelijk dat sprekers die hyperdialect gebruiken actief bezig zijn met het verwerven of juist in stand houden van een Brabantse

identiteit, aangezien hyperdialect zich voordoet bij een hoger bewustzijn van taal- en dialectgebruik. Deze lokale identiteit is weer verbonden met het dialect. Het gebruik van hyperdialect zou dus kunnen bijdragen aan het in stand houden van een Brabantse identiteit en zo ook de Brabantse taal. Dit maakt hyperdialect een interessant onderzoeksonderwerp, aangezien het iets zegt over de huidige dialectsituatie maar mogelijk ook over de toekomst waarin hyperdialect kan bijdragen aan dialectbehoud. Verder hoeven deze inzichten natuurlijk niet beperkt te blijven tot de Brabantse dialecten: ook op het gebied van andere dialecten kan dergelijk onderzoek inzicht bieden in wat voor rol hyperdialect kan spelen.

Sprekers die hyperdialect gebruiken willen graag geïdentificeerd worden als spreker van het Brabantse dialect. Dit betekent dat zij hoogstwaarschijnlijk een positieve attitude tegenover het dialect hebben. Dit kan erg belangrijk zijn voor de toekomst van het dialect, aangezien de overlevingskansen van een taalvariëteit deels afhankelijk is van de bijbehorende attitudes. Deze attitudes zijn gerelateerd aan de sociale betekenis van een variëteit en de associaties die hier bij horen. Negatieve associaties leiden ertoe dat men liever voor een andere taal met *overt* prestige kiest – bijvoorbeeld het Standaardnederlands. Een interessante studie die taalverschuiving in verband brengt met sociale klasse en gender is die van Cavanaugh (2006) naar de situatie in de Italiaanse plaats Bergamo. Hier is de lokale spreektaal een dialect, genaamd Bergamasco. Sprekers van het dialect zijn hier vaak mannen met een middelmatige of hoge socio-economische status. Voor vrouwen is het niet wenselijk om dialect te spreken; dit wordt gezien als mannelijk, ruw, onaantrekkelijk en niet vrouwelijk. De houding tegenover de standaardtaal, die via het onderwijs zijn intrede in de gemeenschap heeft gedaan, is bijna tegenovergesteld. Deze taalattitudes hebben tot gevolg dat vrouwen vrijwel uitsluitend standaardtaal gebruiken en Bergamasco achter zich laten. Dit heeft ook gevolgen voor jongere generaties. Vrouwen zijn hier meestal degenen die de kinderen opvoeden en dragen zo hun taalgebruik op hen over. Ook voelen zij zich ervoor verantwoordelijk om hun kinderen Italiaans te leren, zodat zij het op academisch gebied ver schoppen en hopelijk stijgen op de socio-economische ladder. Het feit dat vrouwen in deze gemeenschap de standaardtaal, met meer prestige, boven het dialect verkiezen heeft ervoor gezorgd dat jongere generaties in steeds mindere mate dialect kunnen en willen spreken. Deze situatie illustreert hoe belangrijk de mate van prestige die een variëteit bezit kan zijn bij het behoud ervan en hoe negatieve attitudes ervoor kunnen zorgen dat een variëteit buiten gebruik raakt, ten gunste van een standaardvariant met meer prestige. Om functioneel dialectverlies tegen te kunnen gaan is het belangrijk dat er positieve attitudes tegenover het dialect zijn. In het huidige onderzoek wordt er om deze reden dan ook onderzoek gedaan naar attitudes tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal in Oost-Brabant

2.5. Hyperdialect in een breder perspectief

Zoals eerder genoemd vindt er in het Brabantse dialectgebied een verschuiving richting de standaardtaal plaats, waarbij er mogelijk een regiolect kan ontstaan. Door Hoppenbrouwers (1983) wordt gewezen op de verschuiving naar standaardtaal en de relatie van dit proces met hypercorrectie. Hoppenbrouwers benoemt hier het dialect als endogeen systeem en de standaardtaal als exogeen systeem. Tussen deze twee systemen ontstaat een conflict, wat leidt tot inferentiefouten. In het geval van hyperdialect lijken de twee systemen omgedraaid te zijn, maar de situaties lijken wel op elkaar. Verder wordt er nogmaals op gewezen dat het vooral de jongere generatie is die 'de kluts kwijt is', een mening die volgens Hoppenbrouwers vaak wordt verkondigd. Hier worden regiolecten gedefinieerd als "*intermediaire systemen die niet langer een zelfstandig taalsysteem*

[vormen], en kenmerken delen met sociolecten, in die zin dat ze een continuüm [vormen] dat reikt tot de standaardtaal en er ook sprake [is] van een stratificatie naar leeftijd" (Hoppenbrouwers, 1983: 1). In dit werk wordt er uitgeweid over het genussysteem binnen het regiolect in Oost-Brabant; een bron van de hyperdialectvoorkomens die in het huidige onderzoek worden bestudeerd.

Hoppenbrouwers heeft onderzoek gedaan naar genus in het dialect van Westerhoven, een plaats 18 kilometer ten zuiden van Eindhoven gelegen in oostelijk Noord-Brabant. Omdat het genusonderscheid in de standaardtaal niet meer wordt gemaakt, is het te verwachten dat dit ook in het regiolect niet voorkomt. Wat blijkt is dat vooral de jongste groepen uit het onderzoek, van 12 tot en met 38 jaar, fouten maken bij het al dan niet gebruiken van -(n)e(n). De groep in de leeftijd 48-60 maakte vrijwel geen fouten. Wel wordt geconcludeerd dat de mannelijke vormen op -e(n) langer stand houden en dat deze regel door minder groepen wordt vergeten. Dit past bij het feit dat bij hyperdialect juist mannelijk wordt verbogen waar dat niet hoort: omdat deze regel sterker is wordt deze in hogere mate geassocieerd met het dialect. Waar het genusonderscheid wel verdwijnt komen er vooral vormen voor in de plaats die gelijk zijn aan het Standaardnederlands. De vormen van hypercorrectie die Hoppenbrouwers hier opmerkte, zoals te zien in paragraaf 2.1, zijn voorbeelden van het mannelijk verbuigen bij vrouwelijke NP's. Dit fenomeen doet zich volgens Hoppenbrouwers pas voor nadat het genusonderscheid op het niveau van pronominale aanduiding verloren is gegaan. Deze hypercorrecte vormen zijn geobserveerd in het spontane taalgebruik van een aantal jongere sprekers van het Oost-Brabantse regiolect. Het zijn dan ook vooral jongeren die fouten maken: bij vrouwelijke pronominale aanduidingen heeft men in de leeftijdsgroep 48-60 alles goed, terwijl de meisjes in de leeftijd 12-17 een score van 0% hebben. Ook lijkt het geslacht van de informant verschil te maken:

"Naast de vaak verkondigde opvatting dat vrouwen in de traditionele dialectsituatie een taalconserverende rol zouden spelen, wordt, wellicht alleen schijnbaar in tegenspraak daarmee, ook wel beweerd dat vrouwen netter zouden praten, eerder en meer van de standaardtaal gebruik zouden maken. Zonder me te wagen op het glibberige pad van de speculatieve 'verklaringen' die reiken van 'de aard van de vrouw' tot aan 'de maatschappelijke situatie van de vrouw', constateer ik dat bij de veranderingen in het genussysteem in een Oostbrabants regiolect de vrouwen een voorsprong hebben van een halve tot een hele generatie." (Hoppenbrouwers, 1983: 19-20)

Omdat de vrouwen een voorsprong lijken te hebben wat betreft het ontwikkelen van een regiolect, zouden vrouwen mogelijk ook een voorsprong kunnen hebben wat betreft dialectgebruik. Verder gaat volgens Hoppenbrouwers het functionele genusonderscheid eerder verloren dan gelexicaliseerde vormaspecten, wat betekent dat hypothetisch gezien dit verdwenen onderscheid meer hyperdialectvormen op zou moeten leveren dan het gebruik van bijvoorbeeld diminutiefsuffixen.

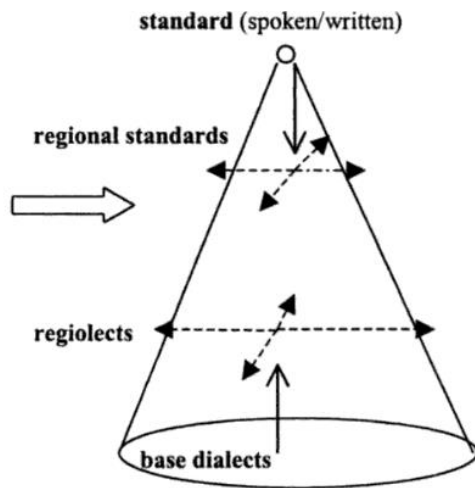
Een verschil tussen regiolecten en sociolecten dat wordt genoemd is dat sociolecten in verstedelijkte omgeving zich juist verwijderden van de standaardtalige norm terwijl regiolecten zich hiernaartoe bewegen. Of hyperdialect een onderdeel van het regiolect kan zijn is dus maar de vraag; mogelijk zou het beter passen onder de noemer 'sociolect'. Deze term is echter in verdere literatuur nog niet besproken in verband met hyperdialect.

Uiteraard is dialect niet uitsluitend een verschijnsel dat zich voordoet in het Nederlandse taalgebied – overal ter wereld komen dialecten voor en overal spelen ze een andere rol binnen de taalgemeenschap. Auer (2005) bekijkt dialectgebruik vanuit een breed Europees perspectief en focust hierbij op de verschillende varianten van diglossie die het naast elkaar bestaan van dialect en standaardtaal tot gevolg kan hebben, die ook van toepassing

kunnen zijn op de dialectregio Oost-Brabant. Allereerst wordt er gesteld dat logischerwijs het bestaan van dialect het bestaan van een standaardvariant vereist; zonder standaard kan er logischerwijs niet van een standaard worden afgeweken. Verder wordt volgens Auer met het woord 'dialect' verwezen naar alle regionale variatie binnen een taal. Hierbij is er geen 'standaarddialect' en wordt er ook niet uitgegaan van een 'basisdialect', de oudste en meest conservatieve dialectvorm die er te vinden is. Een belangrijk punt hierbij is het feit dat er geen standaarddialect is, en dus bepaalde varianten niet kunnen worden uitgesloten van het vallen onder 'dialect'. Dit heeft tot gevolg dat ook hyperdialect, al is het volgens de heersende taalnormen wellicht niet 'correct' of 'standaard', wel als onderdeel van een dialect kan worden gezien.

Verder maakt Auer een belangrijk onderscheid tussen diglossiesituaties die zich kunnen voordoen in taalgebieden waar er sprake is van verschillende taalvariëteiten. Het eerste type is genaamd Type Zero, waarbij er geen endoglossische standaard is en er dus sprake is van exoglossische diglossia. Dit betekent dat de standaardtaal uit een andere taalgroep afkomstig is dan de andere variëteiten, zoals Spaans en Frans in het Baskenland. Dit type diglossie komt tegenwoordig in Europa echter niet vaak meer voor. Dan is er Type A, ook wel mediale diglossia met een endoglossische standaardtaal. Hierbij wordt de standaard uitsluitend geschreven en worden andere variëteiten gebruikt voor mondelinge communicatie. Een voorbeeld van zo'n situatie is Noorwegen, waar in schrift en enkele zeer formele situaties Nynorsk wordt gebruikt, maar in alle andere situaties men het eigen dialect bezigt. Hier wordt het spreken van dialect, gezien de sterke positie van deze variëteit, hoog gewaardeerd. Vervolgens is er Type B, gesproken diglossie. Hier wordt zowel standaardtaal als dialect gebruikt in gesproken communicatie. Wel hebben deze twee varianten hun strikte eigen domeinen die zelden overlappen en wordt de standaardtaal vooral gebruikt voor *out-group* interacties. Deze diglossische situatie lijkt aan de hand van de eerder besproken literatuur enigszins bij de situatie in Oost-Brabant te passen, aangezien dialect in bepaalde domeinen vrijwel niet meer gesproken wordt. Toch komt dit type diglossie volgens Auer niet veel voor in Europa, aangezien er vaak niet wordt voldaan aan de voorwaarde dat de domeinen van de variëteiten strikt gescheiden zijn. Ook in Brabant lijkt een dergelijke strikte scheiding niet het geval te zijn, want hoewel men in sommige situaties in hoge mate voor de standaardtaal kiest, blijft er toch vaak een percentage mensen dialect spreken. Volgens De Tier et al (2008, in Swanenberg & van Hout, 2013) wordt in formele situaties vooral standaardtaal gebruikt, maar kiest toch nog 8,8% op het werk voor dialect en zelfs 29,4% voor het regiolect.

Tenslotte is er type C: diglossie. Hier komt ook het regiolect bij kijken dat kenmerkend is voor de huidige taalsituatie in Noord-Brabant. Er is bij dit type een continuüm ontstaan dat gebaseerd is op kenmerken van zowel de standaardtaal als de dialecten. Zowel dialecten als standaardtaal worden gesproken waarbij er regiolecten ontstaan die tussen deze varianten in liggen, zoals in paragraaf 2.2 wordt toegelicht. Dit type komt volgens Auer tegenwoordig het vaakst voor in Europa en dit lijkt dan ook de taalsituatie in Oost-Brabant het best samen te vatten. Een dergelijke diglossiesituatie kan schematisch als volgt worden weergegeven:

Figuur 1: Type C diachronie (Auer, 2005: 23)

Bij diachronie wordt zowel dialect als standaardtaal gesproken. Het dialectgebruik schuift langzaam omhoog, richting de standaard, waarbij primaire dialectkenmerken verloren gaan. De standaardtaal verschuift juist iets naar beneden en mengt zich met het dialect. Het gevolg van deze verschuivingen is het bestaan van een regiolect. Deze variant wordt gebruikt voor het uitdrukken van een identiteit *"which could not be symbolised through the base dialects (which may have rural, backwardish or non-educated connotations) nor through the national standard (which may smack of formality and unnaturalness and/or be unable to express regional affiliation)"* (Auer, 2005: 23). Dit zegt niet alleen iets over de redenering achter regiolectgebruik, maar ook iets over associaties die men bij standaardtaal en dialect kan hebben wat ertoe motiveert deze varianten wel of juist niet te gebruiken. Uiteindelijk kan er een Type D situatie ontstaan, ook wel bekend als dialectverlies. Hierbij zijn de lokale dialecten verdwenen en bestaat er nog wel een regiolect, maar wordt deze beschouwd als de laagste taalvariëteit in het repertoire. Volgens Auer is dit in de Randstad van Nederland zelfs al het geval. Over oostelijk Noord-Brabant valt dit nog niet te zeggen, maar aangezien dit Type D kan volgen op Type C is een dergelijk toekomstbeeld helaas niet uit te sluiten.

Dat structureel dialectverlies kan leiden tot het totaal verdwijnen van dialecten lijkt aannemelijk, maar hoeft volgens Britain (2009) niet per se waar te zijn. Ook in Engeland, waar het onderzoek van Britain zich op richt, is er sprake van structureel dialectverlies. Dit betekent dit echter niet dat dialecten in dit land aan het uitsterven zijn. Dialectverlies doet zich in Engeland voor op lexicaal, fonologisch en morfosyntactisch gebied in verschillende regio's en op verschillende manieren. Sommigen dialecten die bedreigd worden door dialectverlies lijken dit proces juist tegen te gaan en bewegen zich soms zelfs in de tegenovergestelde richting van de huidige taalveranderingstrends. Deze verzetstrategieën zijn soms een kortdurende laatste ervaring voor definitieve teloorgang, maar kunnen ook systematisch aanwezig en wijdverbreid succesvol zijn. Britain geeft het voorbeeld van twee taalgemeenschappen die in dezelfde situatie zitten, maar hier verschillend mee omgaan: Oracroke en Smith Island. Beide gemeenschappen waren vroeger redelijk geïsoleerd, maar sprekers van beide eilanden komen vandaag de dag steeds meer in contact met 'mainlanders' of verhuizen naar het vasteland voor betere baanperspectieven. Terwijl Oracrokes hun primaire dialectkenmerken lijken te verliezen, zetten bewoners van Smith Island het gebruik van hun primaire dialectkenmerken juist door waarmee ze blijven divergeren van variëteiten in de omgeving. Dit versterkingsproces

zoals het zich voordoet op Smith Island is echter vrij zeldzaam en doet zich vooral voor bij kleine gemeenschappen waar de migratiestroom naar buiten aanzienlijk groter is dan die naar binnen. Ten gevolge hiervan zou het bestaan van zo'n gemeenschap in bijvoorbeeld een grotere stad onwaarschijnlijk zijn. Als een meer temporele manier om veranderingen in het dialectgebruik af te wenden noemt Britain het bestaan van *hyperdialectisms*. In Engeland komen hyperdialectismes onder andere voor in het westen, langs de grens met Wales. Hier worden enkele rhotische dialecten gesproken, waarbij er een /r/ wordt uitgesproken aan het einde van woorden of voor een medeklinker. Deze dialecten staan in contact met andere variëteiten waar deze rhotische /r/ niet of steeds minder voorkomt. In reactie op deze ontwikkeling wordt er door sommigen een /r/ geplaatst waar die voorheen etymologisch gezien niet voor zou komen; het woord *last* wordt bijvoorbeeld [la'st]. Dit fenomeen valt onder hyperdialect aangezien bewuste *r-full* uitspraak een symbool van lokaal dialect en identiteit is en door middel van deze vormen loyaliteit aan dialect en lokale identiteit wordt uitgedrukt. Deze en andere varianten van fonologisch hyperdialectisme komen in verscheidene andere taalgemeenschappen binnen Engeland voor, al wordt ook gerapporteerd dat niet al deze varianten uiteindelijk door worden gezet. Wat dit betekent voor hyperdialect in Brabant is dat dialect door taalcontact met de standaardtaal dreigt in verval te raken, maar dat sprekers dit proces proberen tegen te gaan door juist dialectkenmerken in te zetten waar ze niet volledig op hun plaats zijn. Hieruit blijkt dat het dialect en de lokale identiteit door deze sprekers hoog gewaardeerd wordt. Met hyperdialect wordt geprobeerd bepaalde primaire dan wel secundaire dialectkenmerken te behouden, in het geval van dit onderzoek gaat het om het genusonderscheid en gebruik van kenmerkende diminutiefsuffixen. Dit verzet tegen standaardisering van de taal zou inderdaad, zoals Britain noemt, slechts een tijdelijke trend kunnen zijn, maar strategieën tegen dialectverval kunnen wanneer ze systematisch en wijdverbreid zijn ook bijdragen aan het behoud van dialectkenmerken.

Britain geeft aan dat wanneer dialect verdwijnt, deze variëteit vervangen moet worden door iets anders. Opvallend genoeg is dat meestal niet de bestaande standaardvariëteit. Er worden vier potentiële bronnen voor een nieuwe variëteit genoemd, de meest dominante en interessante trend van deze vier is genaamd *intra-regional koinesation*. Dit proces wordt gekenmerkt door het vervagen van grenzen tussen lokale (taal)gemeenschappen. Het bestaan van de zeer lokale, kleine gemeenschap verdwijnt, maar versterkt op zijn beurt het bestaan van een regionale gemeenschap, ook wel supralokaal genoemd. In Engeland is dit proces van supralokalisatie al een eeuw aan de gang en gaat hand in hand met sociale en economische veranderingen in de maatschappij. De verhoogde regionale mobiliteit heeft dialectcontact tot gevolg, waaruit uiteindelijk door middel van *levelling* supralokale variëteiten ontstaan. Dit proces lijkt gelijkenissen te vertonen met regiolectisering, aangezien bij beiden primaire dialectkenmerken verloren gaan. Het verschil lijkt echter te zitten in het feit dat regiolectisering voorkomt uit contact met de standaardtaal en niet met andere dialecten, zoals bij het ontstaan van regionale koinés wel het geval is. Toch kan volgens Britain ook het op grote schaal ontstaan van supralokale variëteiten uitmonden in het bestaan van een regiolect. Welke kenmerken in dit regiolect bewaard blijven en welke er verloren gaan hangt af van het verloop van het proces. Dat er hier een plaats voor hyperdialect is valt dan ook niet uit te sluiten. Aan de ene kant is het mogelijk dat varianten die in een meerderheid van de oorspronkelijke dialecten sterk aanwezig waren een plaats vinden in het regiolect, ten koste van andere varianten. Aan de andere kant kunnen er ook nieuwe *interdialectal*-varianten ontstaan die niet voorkomen in een van de oorspronkelijke dialecten, ten gevolge van inaccuraten en incomplete spraakaccommodatie, waar hyperdialect een voorbeeld van kan zijn. De vernieuwde vorm van dialect kan dus een soort regiolect zijn, waarin oorspronkelijke

dialectkenmerken behouden kunnen worden maar er zich ook nieuwe kenmerken kunnen voordoen. Binnen deze nieuwe regionale variëteit zou hyperdialect een plaats kunnen hebben aangezien hyperdialect als het ware de nieuwe vorm van een oorspronkelijk kenmerk is; de regel is oorspronkelijk, maar wordt op een nieuwe manier toegepast. In een nieuwe regionale variëteit met *interdialectal*-varianten zoals hyperdialect kunnen dus bepaalde kenmerken behouden worden, terwijl andere lokale dialectkenmerken zijn verdwenen.

2.6. Vraagstelling

De hoofdvraag in dit onderzoek is: In hoeverre is er verandering gaande in het gebruik van en de attitude tegenover hyperdialect in Oost-Brabant? En wat zegt dit over de huidige dialectsituatie in deze regio?

Deze vragen ga ik beantwoorden aan de hand van een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden, namelijk literatuuronderzoek, corpusonderzoek en een vragenlijst die de kennis en het gebruik van hyperdialect in Oost-Brabant beschrijft.

Daarbij is ten eerste literatuuronderzoek gedaan naar achtergronden bij hyperdialect, dialect en attitudes. Dit is te lezen in het voorgaande hoofdstuk.

Ten tweede is er onderzoek gedaan bij sprekers van het dialect dan wel regiolect naar hun eigen gebruik van deze hyperdialect en hun attitude hiertegenover aan de hand van de volgende deelvragen:

1. Is er een verschil tussen generaties wat betreft hyperdialect?
2. Wat zijn de attitudes tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal?
3. Is er een verband tussen deze attitudes en het gebruik van hyperdialect?

Met behulp van de enquête die wordt toegelicht in paragraaf 3.2 worden participanten gevraagd aan te geven of zijn hyperdialect zouden gebruiken en of ze denken dat zinnen met hyperdialect correct zijn. Ook wordt hun attitude tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal gemeten. Verder wordt er gekeken in welke situaties participanten dialect of standaardtaal gebruiken, en in welke mate. Aan de hand van al deze informatie worden de hoofd- en deelvragen beantwoord.

3. Methode

3.1 Inleiding

Dit onderzoek bestaat uit corpusonderzoek en kwantitatief onderzoek. Allereerst is er in een corpus van carnavalskranten gezocht naar voorkomens voor hyperdialect. Deze zijn verwerkt in een online enquête die is verspreid onder inwoners van de regio Oost-Brabant. Het doel van deze vragenlijst is om meer te weten te komen over hyperdialectgebruik en houdingen tegenover hyperdialect, dialect en Standaardnederlands.

3.1. Corpusonderzoek

In dit onderzoek wordt er gekeken naar het gebruik van een tweetal morfosyntactische variabelen: gebruik van de diminutiefsuffix *-ske* en het mannelijk vervoegen van vrouwelijke NP's.

Om data te verzamelen is er voor gekozen om geen spontane spraak te verzamelen, maar in geschreven bronnen op zoek te gaan naar voorkomens van hyperdialect. Deze methode lijkt niet geheel voor de hand liggend, aangezien dialectgebruik een kenmerk is van spreektaal en in veel mindere mate van geschreven taal. Geschreven bronnen in het dialect zoals uitgegeven boeken worden hoogstwaarschijnlijk nagekeken op spelling en hier zal dan ook geen hyperdialect te vinden zijn. Een geschreven bron waar dit niet voor geldt en die meegaat met zijn tijd is de carnavalskrant.

Carnavalskranten worden in de carnavalsperiode verspreid onder inwoners van gemeenten waar carnaval wordt gevierd, zo ook in het oostelijke deel van Noord-Brabant. Vaak wordt een deel of zelfs het grootste deel van zo'n krant in het dialect geschreven, aangezien carnaval een tijd is die bol staat van oude tradities en gebruiken (Kroon & Swanenberg, 2015). Al worden sommige van deze teksten nog wel eens gecontroleerd op dialectspelling, door het plaatselijke karakter van deze kranten is dit vrij lastig uit te voeren, aangezien er niet voor iedere lokale variëteit een spelling of grammatica is vastgesteld. Ook staan er vaak teksten in die geschreven zijn door verschillende schrijvers uit verschillende generaties, die waarschijnlijk andere dialectcompetenties hebben. Zo kan het dus zijn dat 'fouten' voorkomen in deze teksten die volgens oudere taalnormen, zoals die beschreven door De Bont (1958), tot hyperdialectvormen gerekend kunnen worden. Verder kan het niet-serieuze en 'platte' karakter van het carnavalsfeest juist een voedingsbodem zijn voor hyperdialectgebruik omdat hiermee de Brabantse identiteit tot uiting kan worden gebracht in een lokaal medium. Al deze redenen hebben bijgedragen aan de keuze om in carnavalskranten uit de regio oostelijk Noord-Brabant op zoek te gaan naar verschijningsvormen van hyperdialect.

De geraadpleegde carnavalskranten waarin voorkomens van hyperdialect zijn gevonden, of 'correcte' zinnen die zijn aangepast naar hyperdialect, zijn afkomstig uit de volgende plaatsen: Eindhoven, Son en Breugel, Someren, Asten, Oirschot, Sint-Michielsgestel, Schijndel, Uden en Berlicum. Al deze plaatsen zijn gelegen in de regio Oost-Brabant. In enkele andere geraadpleegde carnavalskranten is geen hyperdialect of dialect tegengekomen, onder andere in de krant uit Den Bosch, die vrijwel volledig in het Standaardnederlands is uitgegeven. De gevonden voorkomens van hyperdialect zijn vervolgens ingezet in een enquête over gebruik en attitude van hyperdialect en dialect, die hieronder wordt beschreven.

3.2. Kwantitatief onderzoek

De resultaten van het corpusonderzoek zijn gebruikt om een online vragenlijst over hyperdialect op te stellen. Door middel van de vragenlijst wordt hyperdialectgebruik getest door deelnemers uit twee zinnen te laten kiezen en wordt deelnemers gevraagd naar hun mening over hyperdialect, dialect en standaardtaal.

De enquête is online uitgezet op de website thesistools.com en verspreid onder inwoners van de regio Oost-Brabant. Alle resultaten zijn op deze manier verzameld. In de enquête werden participanten bevraagd over hun gerapporteerd gebruik van hyperdialect en hun attitudes tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal.

Allereerst hebben de participanten een viertal persoonlijke vragen beantwoord. De persoonlijke vragen zijn overgenomen uit een vragenlijst naar gebruik van en attitude tegenover het Helmonds dialect (Manders, 2015). Omdat dit dicht bij het onderwerp van het huidige onderzoek ligt werden deze vragen geschikt geacht. Een vraag over beroep of dagbesteding is weggelaten aangezien dit gegeven niet van belang is voor het huidige onderzoek. Deze vragen zijn gebruikt om te bepalen of een participant wel binnen de doelgroep valt en om onderscheid te kunnen maken tussen verschillende leeftijdsgroepen en groepen met veel of minder dialectachtergrond.

Na deze vragen volgde het onderdeel waarin kennis en gebruik van hyperdialectvarianten werd getoetst. Omdat het gebruik lastig op een directe manier te onderzoeken, werd het in deze vragenlijst op een indirecte manier benaderd. Verder werden participanten vooraf aangespoord vooral eerlijk te zijn over hun taalgebruik door in de vragenlijst aan te geven dat er geen goed of fout antwoord is, maar ook door ze te vragen om niet te lang over hun antwoord na te denken.

Vervolgens kregen participanten tien keer twee zinnen te zien, waarbij een zin volgens de regels uit De Bont (1952) geschreven was en de andere zin een hypercorrecte variant was. Een van deze tien zinsparen was een filler om zo hopelijk enigszins de aandacht van het onderwerp af te leiden. Bij deze tien zinsparen kregen participanten de vraag welke van de twee zinnen zij zouden gebruiken. Het doel van deze vragen was het meten van gerapporteerd gebruik van hyperdialect. Op de volgende pagina werden de participanten met wederom tien zinsparen geconfronteerd, waaruit zij moeten kiezen welke van de twee zinnen volgens hun correct is. Uit de antwoorden op deze vragen valt op te maken of participanten bekend zijn met dialectregels en of zij zich ervan bewust zijn dat hyperdialect niet per se correct is.

Een aantal van de hyperdialectvormen in deze zinnen is gevonden in de bestudeerde carnavalskranten. Omdat hieruit echter niet voldoende data is gehaald voor het aantal zinnen in de uiteindelijke enquête zijn er ook een aantal zinnen uit deze bronnen aangepast en eigenhandig hypercorrect gemaakt. Ook is er een klein aantal zinnen gebaseerd op de lijst zelfstandig naamwoorden die vrouwelijk zijn in het Brabantse dialect zoals wordt gegeven door De Bont (1952: 326-329). Dit wordt verder besproken in paragraaf 4.1.

Aan de hand van de vragen waarbij men een keuze uit zinsparen moet maken, is geprobeerd het gebruik van hyperdialect te meten. Omdat dit echter niet betrouwbaar kan gebeuren door men uit zinnen te laten kiezen in plaats van door taalgebruik te observeren, is het beter om dit het gerapporteerde gebruik te noemen. Dit kan dus afwijken van het daadwerkelijke gebruik.

Hierna volgden de vragen waarmee attitude ten opzichte van hyperdialectvormen werd getoetst. Om duidelijk te maken om welke woorden het ging werden deze genoemd in de vraagstelling, zonder hierbij de term hyperdialect te gebruiken of een waardeoordeel te geven. Om de reactie van respondenten op stimuli in de vorm van woorden en concepten te meten worden de proefpersonen verschillende stellingen voorgelegd. Bij deze stellingen kunnen zij op een vijfpunts-Likertschaal een score tussen 'eens' en 'oneens' geven.

De stellingen in dit onderdeel zijn deels overgenomen uit onderzoek van Wilting, Van Hout & Swanenberg (2014) naar dialectgebruik onder Eindhovense jongeren waarbij ook de attitude tegenover het Brabants werd gemeten. Ook hier zijn er een aantal vragen weggelaten en andere vragen toegevoegd om constructen te meten die relevant zijn voor dit onderzoek. De stellingen 'Brabants spreken klinkt gezellig', 'Ik houd van Brabantse feesten', 'De Brabantse mentaliteit bevalt me' en 'Ik wil altijd in Brabant blijven wonen' zijn weggelaten, aangezien ze geen betrekking hebben op hyperdialect. Ook de vraag of de participant zich een Brabander voelt is weggelaten en vervangen door de vraag of men een hyperdialectspreker zou beoordelen als echte Brabander.

De vragen waarbij een oordeel moest worden gegeven over 'stoer', 'slim' en 'ouderwets' zijn gebaseerd op vragen van Wilting et al. (2014). Hierbij is 'dom' veranderd naar 'slim' om niet in te spelen op negatieve associaties niet in de hand te spelen. Verder is de vraag over correctheid toegevoegd om te onderzoeken of participanten zich ervan bewust zijn dat hyperdialectvormen op een bepaalde manier niet correct zijn.

De vijfde en zesde vraag zijn gebaseerd op vragen die deelnemers van het Sprekend Nederland project (Van Leeuwen & Orr, 2016) werden voorgelegd via de app. Met deze vragen is geprobeerd te meten hoe men tegenover hyperdialectsprekers staat en of dit door hen sociaal geaccepteerd wordt. Wanneer dit niet het geval is lijkt het namelijk waarschijnlijk dat men zelf niet zo zou willen klinken. Wanneer men een sterke negatieve houding tegenover dergelijk taalgebruik heeft, zou dit er ook toe kunnen leiden een bepaalde spreker niet als vriend te willen hebben. De laatste vraag over 'verzorgd' is toegevoegd omdat dit in enkele onderzoeken naar Standaardnederlands wordt bevestigd (bijv. Van Bezooijen & Van den Berg, 2001) en de resultaten van dit onderzoek aan de hand van deze vraag op dit gebied vergeleken zouden kunnen worden.

In het volgende deel werden de respondenten bevestigd over hun attitudes ten opzichte van het Brabantse dialect en het Standaardnederlands. Om er zeker van te zijn dat men hierbij aan de juiste taalvariëteit dacht werd er eerst een definitie van deze begrippen gegeven. Deze definities zijn grotendeels overgenomen van Wilting et al. (2014), er zijn een paar minieme aanpassingen gedaan om de definities wat te verduidelijken.

Hierna werd de proefpersonen gevraagd op een tienpuntsschaal aan te geven of zij standaardtaal of dialect gebruiken in bepaalde situaties. Het onderscheid tussen deze situaties (familie / vrienden / collega's / onbekenden) is gebaseerd op onderzoeken waaruit blijkt dat de mate van dialectgebruik tussen deze situaties kan verschillen (bijv. Swanenberg & van Hout, 2013). Verder is hier een tienpuntsschaal gebruikt in plaats van de vijfpuntsschaal die in de rest van de enquête is gebruikt, om respondenten de mogelijkheid te geven meer nuance aan te brengen in hun antwoorden.

Dan volgen attitudevragen over het Brabants. Dit onderdeel is eveneens grotendeels gebaseerd op Wilting et al. (2014). Aan de hand van deze stellingen werden zowel positieve als negatieve associaties getest. Dit onderdeel heeft eenzelfde lay-out als het onderdeel over hyperdialect, met een aantal stellingen en een vijfpunts-Likertschaal met keuzes tussen 'eens' en 'oneens'. Ook bij dit onderdeel is de stelling over het begrip 'verzorgd' toegevoegd en zijn de laatste twee vragen gebaseerd op een vraag van Sprekend Nederland. Met deze twee stellingen is geprobeerd onderscheid te maken tussen personen die graag dialect zouden willen spreken maar dit niet doen, en personen die wel dialect spreken. Er is een open vraag toegevoegd om te onderzoeken wat men verstaat onder 'de Brabantse mentaliteit', die het onderwerp is van een attitudevraag. De antwoorden op deze vraag kan niet per se worden meegenomen in de conclusie van het onderzoek, maar kunnen wel inzicht bieden in de associaties die men met het taalgebied

heeft en waarom men zich ermee zou willen identificeren door als een dialectspreker te klinken.

Ten slotte werd de respondenten gevraagd een aantal attitudevragen over het Standaardnederlands te beantwoorden. Deze vragen komen grotendeels overeen met de vragen over het Brabants. Zo werden ook begrippen die mogelijk met dit dialect geassocieerd worden, zoals 'gezellig' en 'ouderwets', getoetst aan de standaardtaal. Vragen over altijd in de regio willen blijven wonen en 'de mentaliteit bevalt me' zijn weggelaten, aangezien Standaardnederlands niet gebonden is aan een bepaalde regio en ook een 'Standaardnederlandse mentaliteit' niet bestaat. De achtste stelling is toegevoegd, gebaseerd op een vraag van Sprekend Nederland. Verder komen de vragen overeen met de vragen over het Brabants. Na het beantwoorden van deze laatste vragen werd de respondenten nog de mogelijkheid geboden om vragen of opmerkingen in te vullen in een open tekstveld of contact met mijzelf op te nemen.

De volledige vragenlijst is terug te vinden in Bijlage 1 de resultaten zijn te lezen in het volgende hoofdstuk.

3.3. Verwachtingen

De deelvragen roepen een aantal verwachtingen op aan de hand van bevindingen uit het literatuuronderzoek zoals in het voorgaande hoofdstuk wordt beschreven.

Ten eerste wordt verwacht dat er inderdaad een verschil tussen generaties wordt gevonden, bij zowel gerapporteerd gebruik als oordeel over correctheid. Deze verwachting is onder andere gebaseerd op Hoppenbrouwers (1983) die aantoonde dat hyperdialect vooral door de jongere generatie werd gebruikt. De bijbehorende hypothesen luiden:

1. De jongere groep geeft vaker aan een zin met hyperdialect als correct te zien dan de oudere groep

2. De jongere groep geeft vaker aan een zin met hyperdialect te gebruiken dan de oudere groep.

Ook op het gebied van attitude is de verwachting dat er zich een verschil tussen leeftijdsgroepen voordoet:

3. De jongere groep heeft een positievere attitude tegenover hyperdialect dan de oudere groep.

4. De jongere groep heeft een negatievere attitude tegenover het Brabantse dialect dan de oudere groep

5. De jongere groep heeft een positievere attitude tegenover het Standaardnederlands dan de oudere groep.

Aan de hand van de enquête worden attitudes tegenover hyperdialect, dialect en Standaardnederlands gemeten. Waarschijnlijk hebben de attitudes ten opzichte van deze variëteiten een verband met hoe vaak de respondenten aangeven ze te gebruiken. Hier horen de volgende hypothesen bij:

6. Er is een verband tussen attitude ten opzichte van hyperdialect en het gebruik hiervan: respondenten met een positieve attitude tegenover hyperdialect gebruiken dit vaker hyperdialect dan respondenten met een negatieve attitude .

7. Er is een verband tussen attitude ten opzichte van dialect en het gebruik van hyperdialect: respondenten met een positieve attitude tegenover dialect gebruiken vaker hyperdialect dan respondenten met een negatieve attitude.

8. Er is een verband tussen attitude ten opzichte van Standaardnederlands en het gebruik van hyperdialect: respondenten met een positieve attitude tegenover Standaardnederlands gebruiken minder hyperdialect dan respondenten met een positieve attitude.

Verder speelt ook het gerapporteerde gebruik van dialect dan wel standaardtaal een rol. De bijbehorende hypothesen zijn als volgt:

9. Dialectgebruik hangt af van de situatie: in informele situaties (met familie of vrienden) wordt vaker dialect gebruikt dan in formele situaties (met collega's of onbekenden).

10. Er is een verband tussen dialectgebruik en hyperdialectgebruik: respondenten die aangeven vaak dialect spreken gebruiken meer hyperdialect dan respondenten die aangeven vaak standaardtaal te spreken.

Deze hypothesen zullen in het volgende hoofdstuk worden getoetst aan de verkregen resultaten uit het kwantitatieve onderzoek. Vervolgens wordt aan de hand van deze informatie antwoord gegeven op de drie deelvragen.

4. Hyperdialect in carnavalskranten en andere bronnen

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het corpusonderzoek besproken die zijn verwerkt in de enquête. Het gebruikte corpus bestaat uit negen carnavalskranten, afkomstig uit de plaatsen Eindhoven, Son en Breugel, Someren, Asten, Oirschot, Sint-Michielsgestel, Schijndel, Uden en Berlicum. Het belangrijkste criterium voor het selecteren van deze bronnen is dat ze afkomstig zijn uit de regio Oost-Brabant en dus binnen het onderzoeksgebied vallen. Ook zijn al deze kranten online in te zien, via de website van de carnavalsstichting die ze uit heeft gegeven. Wanneer er meerdere jaargangen online te vinden waren, is er gekozen voor de meest recente jaargang. Dit om de gebruikte gegevens zo actueel mogelijk te houden, maar ook om het corpus niet te uitgebreid en dus tijdrovend te maken. Andere carnavalskranten uit de regio die niet voor dit onderzoek zijn gebruikt waren niet online beschikbaar of niet (deels) in het lokale dialect geschreven. In kranten die geheel in het Standaardnederlands zijn uitgegeven, bijvoorbeeld die uit Den Bosch, is er geen hyperdialect of dialect aangetroffen. Deze zijn dan ook niet opgenomen in het corpus, omdat ze verder niet relevant zijn voor dit onderzoek.

De geselecteerde carnavalskranten zijn doorgelezen en doorzocht op voorkomens van hyperdialect, zowel op het onjuist gebruik van diminutiefsuffixen als het mannelijk vervoegen bij vrouwelijke naamwoorden. Uiteindelijk werd niet in iedere doorzochte bron een voorkomen van hyperdialect aangetroffen. Daarom is er voor gekozen om ook op zoek te gaan naar zinnen of zinsdelen die men om zou kunnen zetten naar hyperdialect. Bij het bepalen of een variant hyperdialect is of juist bij het omzetten naar hyperdialect is er voor de diminutiefsuffix gebruik gemaakt van de regel uit De Bont (1958: 362). Ook voor de mannelijke vervoeging bij vrouwelijke naamwoorden is rekening gehouden met de regels volgens De Bont (1958: 387). Bij het bepalen van het genus van een woord is rekening gehouden met de lijst woorden die De Bont (1958: 313-332) die in het dialect mannelijk, vrouwelijk of onzijdig zijn, afwijkend van het Standaardnederlands. Wanneer een woord niet in deze lijst was opgenomen is er gekeken naar de classificering in het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT, via <http://gtb.inl.nl/>) of in het Van Dale woordenboek (via vandale.nl). Ook zijn de meeste zinnen aangepast, zodat ze zonder context te begrijpen zijn.

Uiteindelijk zijn er in de carnavalskranten helaas maar zeer weinig mogelijke voorkomens van hyperdialect ontdekt. In de carnavalskrant van Berlicum (2017: 45) wordt geschreven over een café genaamd 'Den Durpsheerd'. Aanvankelijk werd gedacht dat hier met 'herd' het woord 'hart' wordt bedoeld¹, wat volgens zowel de Van Dale als volgens het WNT onzijdig is. Bij nader inzien blijkt men hier echter 'haard' te bedoelen, wat wel een mannelijk woord is en wat dus betekent dat er hier geen sprake is van hyperdialect. Verder wordt in de krant van Sint Michielgestel (2017: 13) geschreven over 'unne fee'. 'Fee' is volgens het WNT en de Van Dale een vrouwelijk woord en hier zou in het Brabants dus *æn* ('een') als lidwoord moeten worden gebruikt. Ook hier wordt er dus een mannelijk lidwoord op een onjuiste manier gebruikt. Van het onjuist gebruik van een diminutiefsuffix is geen voorbeeld gevonden.

Omdat er maar weinig hyperdialectvormen zijn gevonden zijn de meeste zinnen uit de vragenlijst zelf opgesteld, grotendeels gebaseerd op zinnen die in 'correcte' vorm in de gebruikte bronnen te vinden zijn. Zo is de zin met hyperdialect in vraag 6 (*Carnaval viere is 'n hillen schône traditie*) gebaseerd op een zin in de krant van Asten (2017: 56) waar de juiste vorm, *schôn traditie*, wordt gebruikt. De woorden uit vraag 14 (café), 16 (ketting), 23 (raam) en 24 (plicht) hebben volgens De Bont (1958: 326-328) in het Brabants

---

¹ Dank aan prof. dr. A.P.C. Swanenberg die mij hier op attent heeft gemaakt.

vrouwelijk woordgeslacht, terwijl dit in de woordenboeken voor Standaardnederlands anders is, waarvoor De Bont onder andere het WNT als bron aanhaalt. Deze woorden zijn dan ook verwerkt in zinnen met hyperdialectvarianten waarbij er voor deze woorden onjuist mannelijk vervoegd wordt. Voor de zinnen waarin gebruik van diminutiefsuffixen wordt bevraagd zijn woorden gebruikt die in de bronnen wel met juiste spelling zijn gevonden, zoals *clubke/clubske*, *durpke/durpske*, *bluumke/bluumske* en *bierke/bierske*. Bij al deze woorden is *-ke* de juiste suffix en *-ske* de onjuiste.

In het hoofdstuk Referenties is een lijst met alle gebruikte bronnen in de vorm van carnavalskranten te vinden.

5. Resultaten vragenlijst

5.1. Deelnemers

De enquête is door 214 respondenten ingevuld. Niet iedereen heeft antwoord gegeven op alle vragen: in totaal hebben 126 respondenten de vragenlijst in zijn geheel ingevuld. Bij dit onderzoek is het belangrijk dat respondenten wonen in of afkomstig zijn uit de regio waar de focus op ligt, namelijk Oost-Brabant. De resultaten van respondenten die niet aan deze voorwaarde voldoen zijn dan ook niet meegenomen in de analyse. Uiteindelijk zijn de antwoorden van 176 respondenten, die uit de regio komen, gebruikt voor de analyse.

De leeftijd van de respondenten loopt uiteen van 17 jaar tot 83 jaar. Veruit de meeste respondenten hebben een leeftijd van 20-30 jaar, de wat oudere leeftijdsgroep is minder goed vertegenwoordigd. Om leeftijdsgroepen met elkaar te kunnen vergelijken is het belangrijk om zo min mogelijk verschil in grootte te hebben. Wanneer de participanten van dit onderzoek in meerdere groepen worden opgedeeld, zouden de oudere leeftijdsgroepen te weinig respondenten bevatten om iets over de resultaten van deze groepen te kunnen zeggen. Om deze reden is ervoor gekozen om de respondenten op te delen in twee groepen: groep 1, met een leeftijd van 17 t/m 30 jaar, en groep 2, met een leeftijd van 31 t/m 83 jaar. In groep 1 zitten 152 respondenten, 86,4% van het totale aantal. In groep 2 zitten 24 respondenten, 13,6% van het totaal. De gemiddelde leeftijd is 26,2 jaar, de mediaan is 23 jaar.

Vrouwen zijn met 65,9% de grootste groep, 34,1% is man. Maar liefst 97,2% geeft aan in Brabant te zijn opgegroeid of hier op of na 12-jarige leeftijd naartoe te zijn verhuisd. Slechts 2,8% van de respondenten is dit niet. Ook hebben de meesten ouders die in Brabant zijn opgegroeid of hier op of na 18-jarige leeftijd naartoe zijn verhuisd, namelijk 83,0%. Bij 17,0% is dit niet het geval.

5.2. Hyperdialectgebruik

Bij de eerste tien vragen met betrekking tot hyperdialect kregen de participanten twee zinnen voorgelegd met daarbij de vraag: welke van deze twee zinnen is volgens u correct? De resultaten van deze tien vragen over correctheid staan weergegeven in Tabel 1 op de volgende pagina, met onderscheid per leeftijdsgroep. In Tabel 2 onderaan wordt aangegeven om welk deel van de zin het ging, en welke de hyperdialectvariant is. De volledige zinnen zijn te vinden in de vragenlijst in paragraaf 9.1. Verder worden er in de tabel totalen per zinspaar en per leeftijdscategorie gegeven. In de verdeling valt op dat men bij vragen 6, 7 en 13 vaker voor de hyperdialectvariant koos.

Tabel 1

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct? (Totaal: N = 1272, groep 1: N = 1096, groep 2: N = 176)

Vraag	Leeftijdscategorie		N totaal	% van totaal	
	Groep 1	Groep 2			
Vraag 6	Geen hyperdialect	73	16	89	47,1
	Hyperdialect	64	6	100	52,9
Vraag 7	Geen hyperdialect	56	16	72	45,3
	Hyperdialect	81	6	87	54,7
Vraag 10	Geen hyperdialect	82	14	96	60,4
	Hyperdialect	55	8	63	39,6
Vraag 11	Geen hyperdialect	87	20	107	67,3
	Hyperdialect	50	2	52	32,7
Vraag 12	Geen hyperdialect	120	22	144	89,4
	Hyperdialect	17	0	17	10,6
Vraag 13	Geen hyperdialect	58	16	74	46,5
	Hyperdialect	79	6	85	53,5
Vraag 14	Geen hyperdialect	99	20	119	74,8
	Hyperdialect	38	2	40	25,2
Vraag 15	Geen hyperdialect	125	22	147	92,4
	Hyperdialect	12	0	12	7,6
Totaal per categorie	Geen hyperdialect	700 (63,9%)		146 (83%)	
	Hyperdialect	396 (36,1%)		30 (17%)	

Tabel 2:

Dialect- en hyperdialectvormen uitgesplitst per vraag

	Vraag 6	Vraag 7	Vraag 10	Vraag 11
Hyperdialect	'n hillen schône traditie	'n neij winkelske	'n goeien, snellen oplossing	bluumskes
Geen Hyperdialect	'n hil schôn traditie	'n neij winkelke	'n goei, snel oplossing	bluumkes
	Vraag 12	Vraag 13	Vraag 14	Vraag 15
Hyperdialect	unne goeien bed	clubske	aauwen café	'n urske
Geen hyperdialect	un goei bed	clubke	aauw café	'n uurke

Uit de gegevens in deze tabel valt op te maken dat het oordeel van de participanten verschilt per zinspaar; bij sommige zinnen kost men vaker hyperdialect, bij andere zinnen koos men weer vaker voor de correcte vorm.

Bij de vragen 6, 7 en 13 koos een kleine meerderheid voor de zin met hyperdialect. Bij zinnen 10, 11, 12, 14 en 15 koos men vaker voor de zin zonder hyperdialect; vooral bij vraag 12 en 15 koos er vrijwel niemand voor de hyperdialectzin.

Opvallend is dat bij zinnen 7 en 13 door groep 1 vaker voor de hyperdialectzin wordt gekozen dan voor de 'correcte' zin. In deze gevallen gaat het om het foutief gebruik van de diminutiefsuffix -ske, die zoals eerder genoemd wordt gezien als een kenmerk van het Brabants en daarom voorkomt bij hyperdialectgebruik. Verder wordt bij alle zinnen vaker voor de zin zonder hyperdialect gekozen, ook door groep 2. Wanneer er naar de totale percentages wordt gekeken valt er een verschil tussen de twee leeftijdsgroepen te ontdekken. Door leeftijdsgroep 1 wordt in iets meer dan een derde van de gevallen gekozen voor de hyperdialectzin als correct, de participanten in leeftijdsgroep 2 doen dit in minder dan een vijfde van de gevallen.

Door middel van een chi-kwadraat toets is gekeken of de keuzes voor wel of geen hyperdialect voor beide groepen gelijk is, of dat hier een significant verschil gevonden kan worden. Bij enkele zinnen wordt een significant verschil gevonden voor het correct vinden van hyperdialect door de twee leeftijdsgroepen.

Bij zin 7 koos 59,1% van groep 1 voor de hyperdialectvariant en 40,9% voor de andere zin. Voor groep 2 zijn deze percentages respectievelijk 27,3% en 72,7%. Dit verschil blijkt significant te zijn bij een α van .05 ($X^2(1) = 7.76$, $p = .010$).

Bij zin 11 koos 36,5% van groep 1 voor de zin met hyperdialect en 63,5% voor de 'correcte' zin. Voor groep 2 zijn deze percentages respectievelijk 90,9% en 9,1%. Ook dit verschil tussen leeftijdsgroepen blijkt significant te zijn ($X^2(1) = 6.47$, $p = .013$).

Bij vraag 13 koos 57,7% van groep 1 voor de hyperdialectvariant en 42,3% voor de zin zonder hyperdialect. Voor groep 2 waren deze percentages respectievelijk 27,3% en 72,7%. Dit verschil blijkt ook significant te zijn ($X^2(1) = 7.04$, $p = .011$). De verschillen die bij de andere zinnen zijn gevonden blijken niet significant te zijn.

In het volgende deel kregen participanten weer zinsparen te zien, nu met de vraag: welke van deze twee zinnen zou u gebruiken? Deze vraag gaat dus in op het gerapporteerde gebruik van de participanten, en niet op hun oordeel over de zinnen. De resultaten van deze tien vragen over gerapporteerd gebruik staan weergegeven in Tabel 3 op de volgende pagina, met onderscheid per leeftijdsgroep. In Tabel 4 wordt aangegeven om welk deel van de zin het ging, en welke de hyperdialectvariant is. De volledige zinnen zijn te vinden in de vragenlijst in paragraaf 9.1. Verder worden er in de tabel totalen per zinspaar en per leeftijdscategorie gegeven. In de verdeling valt op dat bij vragen 16, 17 en 24 men vaker voor de hyperdialectvariant koos.

Tabel 3

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken? (Totaal N = 1170, groep 1: N = 999, groep 2 N = 171)

Vraag		Leeftijdscategorie		N totaal	% van totaal
		Groep 1	Groep 2		
Vraag 16	Geen hyperdialect	48	15	63	48,4
	Hyperdialect	63	4	67	51,5
Vraag 17	Geen hyperdialect	39	16	55	42,3
	Hyperdialect	72	3	75	57,7
Vraag 18	Geen hyperdialect	86	18	104	80,0
	Hyperdialect	25	1	26	20,0
Vraag 20	Geen hyperdialect	100	19	119	91,5
	Hyperdialect	11	0	11	8,5
Vraag 21	Geen hyperdialect	70	14	84	64,6
	Hyperdialect	41	5	46	35,4
Vraag 22	Geen hyperdialect	99	18	117	90,0
	Hyperdialect	12	1	13	10,0
Vraag 23	Geen hyperdialect	99	17	116	89,2
	Hyperdialect	12	2	14	10,8
Vraag 24	Geen hyperdialect	36	9	45	34,6
	Hyperdialect	75	10	85	65,4
Vraag 25	Geen hyperdialect	96	18	114	87,7
	Hyperdialect	15	1	16	12,3
Totaal categorie	per Geen hyperdialect	673 (67,4%)	144 (84,2%)		
	Hyperdialect	326 (32,6%)	27 (15,8%)		

Tabel 4

Dialect- en hyperdialectvormen uitgesplitst per vraag

	Vraag 16	Vraag 17	Vraag 18	Vraag 20	Vraag 21
Hyperdialect	gruûnen ketting	klèèn durpske	'n ambtenaarske	'n hillen môôien bluumke	unne jongen dochter
Geen hyperdialect	gruûn ketting	klèèn durpke	'n ambtenaarke	'n hil môôï bluumke	un jong dochter
	Vraag 22	Vraag 23	Vraag 24	Vraag 25	
Hyperdialect	alle blaajkskes	unne groôten roam	munnen plicht	'n bierske	
Geen hyperdialect	alle blaajkes	n groôt roam	mun plicht	'n bierke	

Uit de gegevens in deze tabel valt op te maken dat ook bij dit onderdeel participanten soms vaker voor hyperdialect kozen, maar soms ook vaker voor de 'correcte' zin.

In totaal koos bij vraag 16, 17 en 24 voor de hyperdialectzin. Bij vraag 3 is dit zelfs twee derde van de participanten, bij de andere twee zinnen is het een kleinere

meerderheid. Bij de zinnen in vraag 16, 17 en 24 werd vaker voor de hyperdialectzin gekozen dan voor de andere zin door participanten in groep 1. Groep 2 koos altijd vaker voor de zin zonder hyperdialect, groep 2 deed dit ook voor de andere vragen.

In de zinnen waarbij hyperdialect het vaakst werd gekozen werd zowel het foutief gebruik van de diminutiefsuffix als het onjuist mannelijk vervoegen bevraagd. Bij zinnen 20, 22, 23 en 25 koos juist een zeer groot deel van de participanten voor de zin zonder hyperdialect. Wanneer er naar de totale cijfers per leeftijdscategorie wordt gekeken valt er net als bij het vorige onderdeel een verschil te ontdekken tussen de twee groepen. Voor groep 1 is de verdeling weer ongeveer een derde hyperdialect en twee derde 'correcte' zinnen. Door groep twee werd in minder van een zesde van de gevallen voor hyperdialect gekozen, in veruit de meeste gevallen koos men voor zinnen zonder hyperdialect.

Door middel van een chi-kwadraat toets is gekeken of de keuzes voor het wel of niet gebruiken van hyperdialect voor beide groepen gelijk is, of dat hier een significant verschil gevonden kan worden. Bij enkele zinnen is een significant verschil gevonden voor het gerapporteerd gebruik van hyperdialect door de twee leeftijdsgroepen.

Bij vraag 16 werd in groep 1 door 56,8% gekozen voor hyperdialect en door 43,2% voor de zin zonder hyperdialect. Voor groep 2 zijn deze percentages respectievelijk 21,1% en 78,9%. Dit verschil blijkt significant te zijn bij een α van .05 ($X^2(1) = 8.28$, $p = .005$).

Bij zin 17 koos 35,1% van groep 1 voor de zin zonder hyperdialect en koos 64,9% de zin met hyperdialect. Voor groep 2 zijn deze percentages respectievelijk 84,2% en 15,8%. Dit verschil in hyperdialectgebruik tussen de twee leeftijdsgroepen blijkt significant te zijn ($X^2(1) = 16.01$, $p < .001$).

De verschillen die bij de zinsparen werden gevonden blijken aan de hand van deze analyse niet significant te zijn.

Om na te gaan of het verschil tussen de leeftijdsgroepen bij het kiezen tussen zinnen met en zonder hyperdialectgebruik significant is op het gebied van correctheid en gebruik, is gebruik gemaakt van een T-toets voor onafhankelijke groepen voor groep 1 en 2. Wanneer de T-toets wordt uitgevoerd met de somscore van de antwoorden op de vragen over correctheid, komt hier uit dat groep 1 vaker voor een hyperdialectzin als correct kiest dan groep 2. Hiervoor zijn enkele scores omgepoold en zijn de scores als afhankelijke variabele gebruikt. Dit verschil blijkt significant te zijn ($t(157) = -4.38$; $p < .001$). Het gevonden verschil is in overeenstemming met hypothese 1 uit paragraaf 3.3, namelijk dat de jongere groep vaker aangeeft een hyperdialectzin correct te vinden dan de oudere groep.

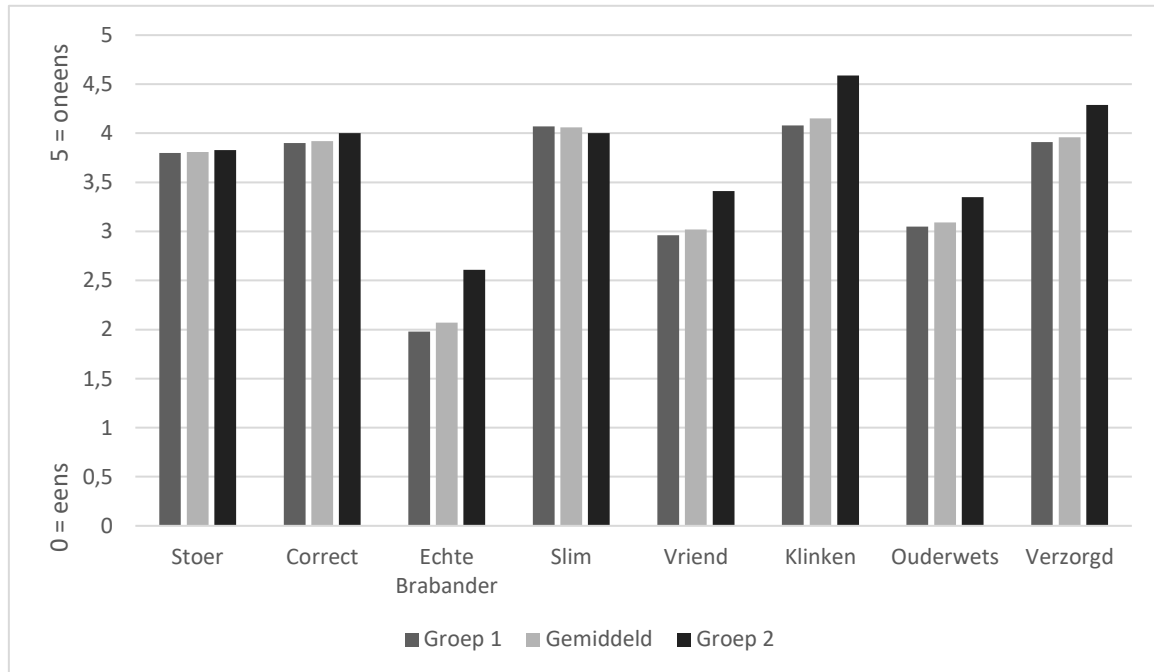
Wanneer de T-toets wordt uitgevoerd met de somscore van de antwoorden op de vragen over gebruik komt er ook hier uit dat de score voor groep 1 hoger is dan die voor groep 2. Hiervoor zijn enkele scores omgepoold en zijn de scores als afhankelijke variabele gebruikt. Ook dit verschil blijkt significant te zijn ($t(128) = -4.44$; $p < .001$). Dit gevonden significante verschil is in overeenstemming met de tweede hypothese, namelijk dat de jongere leeftijdsgroep vaker aangeeft een hyperdialectzin te gebruiken dan de oudere leeftijdsgroep.

5.3. Attitude hyperdialect

In het tweede deel van de vragenlijst is geprobeerd inzicht te krijgen in de attitude tegenover hyperdialect door middel van het voorleggen van een aantal stellingen, met een zo indirect mogelijke vraagstelling. Hierbij werden zij gevraagd op een vijfpuntsschaal hun oordeel te geven op een aantal stellingen. Hierbij staat 5 voor 'sterk oneens' en 0 voor 'sterk eens'. De resultaten van deze vragen, gesplitst per leeftijdsgroep, zijn te zien in Grafiek 1 en Tabel 5.

Grafiek 1

Scores hyperdialectattitude (N = 120)

Tabel 5

Scores hyperdialectattitude (Totaal N = 120, groep 1: N = 104, groep 2: N = 16)

	Gemiddeld Gem. (sd)	Groep 1 Gem. (sd)	Groep 2 Gem. (sd)
Stoer	3.81 (1.15)	3.79 (1.13)	3.69 (1.35)
Correct	3.92 (1.05)	3.90 (1.00)	4.38 (.89)
Echte Brabander	2.07 (1.24)	2.00 (.12)	2.81 (1.72)
Slim	4.06 (.88)	4.06 (.85)	4.19 (.75)
Vriend	3.02 (1.06)	2.96 (1.06)	3.31 (1.02)
Klinken	4.15 (.99)	4.07 (1.03)	4.56 (.73)
Ouderwets	3.09 (1.13)	3.07 (1.08)	3.50 (1.32)
Verzorgd	3.96 (.82)	3.90 (.82)	4.31 (.79)

Uit deze gegevens valt op te maken dat de respondenten het met aantal stellingen in hogere mate oneens zijn, maar over andere stellingen een gematigder oordeel geven.

De respondenten zijn het vooral eens met de stelling 'Deze spreker klinkt als een echte Brabander'. Dit betekent dat iemand die hyperdialect gebruikt door andere Brabanders wel als een echte Brabander wordt gezien. Dit is opvallend, aangezien het horen bij een lokale identiteit juist het doel van hyperdialectgebruik kan zijn.

De respondenten zijn het in hoge mate oneens met de stellingen 'Deze spreker is slim' en 'Ik zou als deze spreker willen klinken'. Ook met de stellingen 'Deze spreker klinkt stoer', 'Het taalgebruik van deze spreker is correct' en 'Deze spreker klinkt verzorgd' zijn de respondenten het in redelijke mate oneens.

Over de stellingen 'Deze spreker zou ik als vriend willen hebben' en 'Deze spreker klinkt ouderwets' is men vrij neutraal.

Tussen groep 1 en 2 zijn een aantal kleine verschillen te zien. Het grootste verschil doet zich voor bij de stelling 'Ik zou als deze spreker willen klinken'. Groep 2 is het met deze stelling sterker oneens dan groep 1.

Om na te gaan of het verschil tussen de twee leeftijdsgroepen qua attitude ten opzichte van hyperdialect significant is, is er gebruikt gemaakt van een T-toets voor onafhankelijke groepen. Deze toets is uitgevoerd met de somscore van de antwoorden op de vragen over hyperdialectattitude, met enkele vragen omgepooled, als afhankelijke variabele. Hier komt uit dat groep 2 een negatievere attitude heeft dan groep 1, maar dit verschil blijkt niet significant te zijn ($t(122) = .63$; $p = .532$). Uit deze resultaten valt dus wel op te maken wat de attitude van de respondenten tegenover hyperdialectgebruik is, maar er kan geen verband tussen leeftijd en attitude worden aangetoond. Hypothese 3 kan dus aan de hand van deze data en analyse niet worden aangenomen.

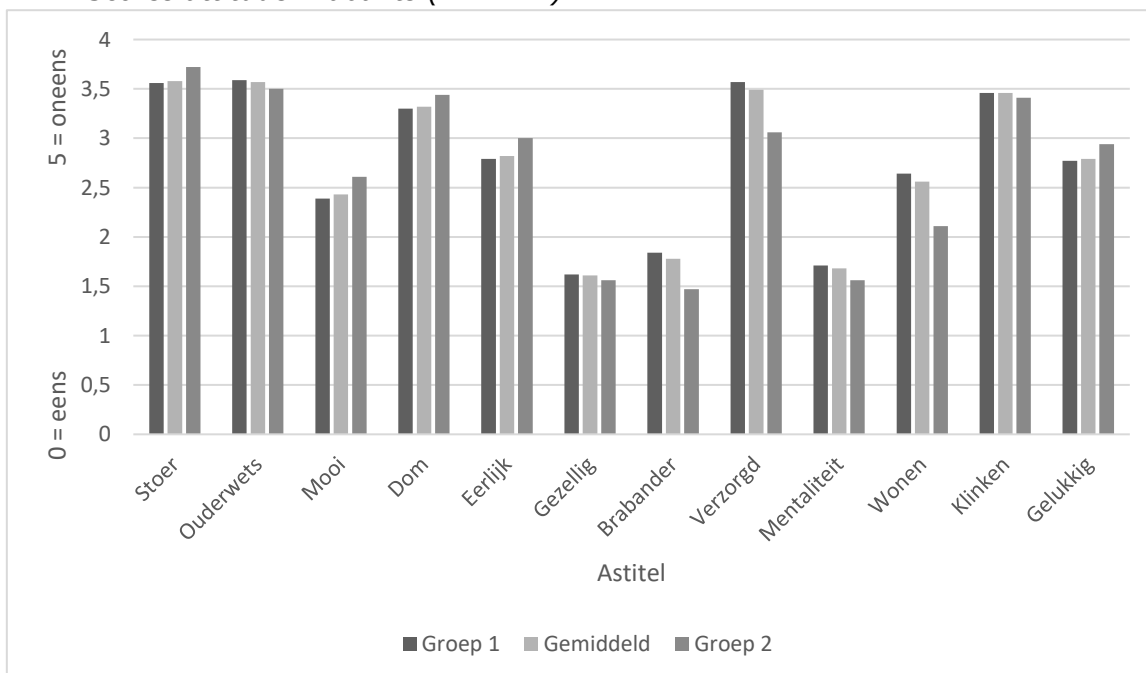
5.4. Attitudes taalvariëteiten

5.4.1 Brabants

In het volgende deel werden de participanten gevraagd bij enkele stellingen over het Brabants aan te geven of zij het hier mee eens of oneens waren. Bij deze vragen werd gebruik gemaakt van een vijfpuntsschaal waarbij 0 staat voor 'eens' en 5 voor 'oneens'. De scores voor deze stellingen, gesplitst per leeftijdsgroep, zijn weergegeven in Grafiek 2 en Tabel 6.

Grafiek 2

Scores attitude Brabants (N = 114)

Tabel 6

Scores attitude Brabants (Totaal: N = 114, groep 1: N = 98, groep 2: N = 16)

	Gemiddeld	Groep 1	Groep 2
	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)
Stoer	3.58 (1.16)	3.56 (1.16)	3.72 (1.18)
Ouderwets	3.57 (1.06)	3.59 (1.03)	3.50 (1.25)
Mooi	2.43 (1.21)	2.39 (1.18)	2.61 (1.38)
Dom	3.32 (1.09)	3.30 (1.03)	3.44 (1.42)
Eerlijk	2.82 (.99)	2.79 (.91)	3.00 (1.41)
Gezellig	1.61 (.68)	1.62 (.70)	1.56 (.62)
Brabander	1.78 (.97)	1.84 (1.02)	1.47 (.51)
Verzorgd	3.49 (.82)	3.57 (.75)	3.06 (1.06)
Mentaliteit	1.68 (.71)	1.71 (.73)	1.56 (.51)
Wonen	2.56 (1.35)	2.64 (1.38)	2.11 (1.08)
Klinken	3.46 (1.22)	3.46 (1.21)	3.41 (1.33)
Gelukkig	2.79 (1.13)	2.77 (1.11)	2.94 (1.26)

Uit deze gegevens valt op te maken dat de respondenten zowel positieve als negatievere associaties hebben bij Brabantse dialecten. De respondenten zijn het vooral eens met de stellingen 'Brabants is mooi', 'Brabants klinkt gezellig', 'Ik voel me een Brabander' en 'De Brabantse mentaliteit bevalt me'. Deze associaties zijn vrij positief en duiden dan ook op een positieve tegenover het Brabants. De respondenten zijn redelijk neutraal over de stellingen 'Een Brabants accent is mooi', 'Een dialectspreker komt dom over', 'Iemand die Brabants spreekt is eerlijk' en 'Ik wil altijd in Brabant blijven wonen' en 'Ik voel me gelukkig als ik Brabants spreek'. De resultaten van deze stellingen duiden dus niet per se op een positieve of negatieve attitude. Enigszins oneens zijn de respondenten het met de stellingen 'Brabants spreken is stoer', 'Dialecten zijn ouderwets', 'Het Brabants klinkt verzorgd' en 'Ik zou als een spreker van het Brabants willen klinken'.

Verder zijn er tussen de twee leeftijdsgroepen een aantal kleine verschillen te zien. De jongere groep vindt het Brabants in hogere mate niet verzorgd klinken en wil minder graag in de regio blijven wonen dan de oudere groep.

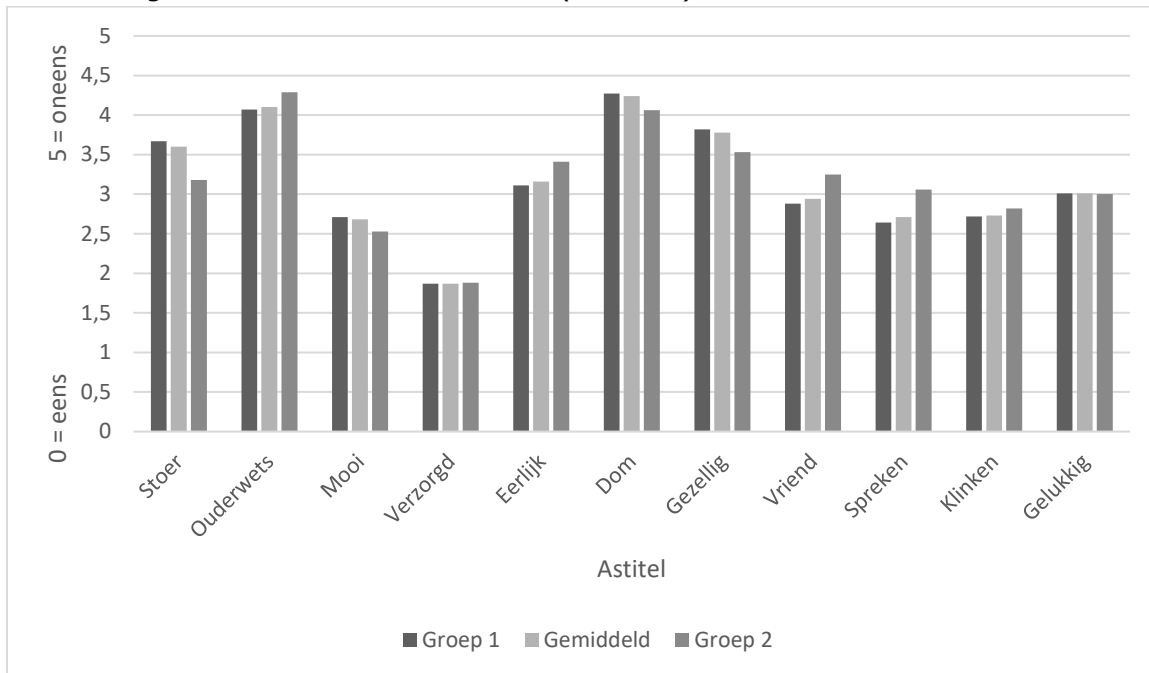
Om na te gaan of het verschil tussen de twee leeftijdsgroepen qua attitude ten opzichte van Brabants dialect significant is, is er gebruikt gemaakt van een T-toets voor onafhankelijke groepen. Deze toets is uitgevoerd met de somscore van de antwoorden op de vragen over dialectattitude, met enkele vragen omgepoold, als afhankelijke variabele. Hier komt uit dat groep 1 een licht negatievere attitude heeft dan groep 2, maar dit verschil blijkt niet significant te zijn ($t(115) = -.48$; $p = .643$). Uit deze resultaten valt dus wel op te maken wat de attitude van de respondenten tegenover het Brabantse dialect is, maar er kan geen verband tussen leeftijd en attitude worden aangetoond. Hypothese 4 kan dus aan de hand van deze data en analyse niet worden aangenomen.

5.4.2. Standaardnederlands

Vervolgens werd de respondenten gevraagd bij een aantal stellingen met betrekking tot het Standaardnederlands aan te geven of zij het hier mee eens of oneens waren. Ook hierbij stond 0 voor 'eens' en 5 voor 'oneens'. De resultaten van deze stellingen zijn weergegeven in Grafiek 3 en Tabel 7.

Grafiek 3

Attitude tegenover Standaardnederlands (N = 106)

Tabel 7

Attitude tegenover Standaardnederlands (Totaal: N = 106, groep 1: N = 90, groep 2: N = 16)

	Gemiddeld	Groep 1	Groep 2
	Gem. (sd)	Gem. (sd)	Gem. (sd)
Stoer	3.60 (1.08)	3.67 (1.08)	3.18 (1.02)
Ouderwets	4.10 (.94)	4.07 (.96)	4.29 (.85)
Mooi	2.68 (1.06)	2.71 (1.08)	2.53 (1.01)
Verzorgd	1.87 (.91)	1.87 (.88)	1.88 (1.11)
Eerlijk	3.16 (.90)	3.11 (.86)	3.41 (1.12)
Dom	4.24 (.82)	4.27 (.74)	4.06 (1.14)
Gezellig	3.78 (.84)	3.82 (.77)	3.53 (1.13)
Vriend	2.94 (.98)	2.88 (.96)	3.25 (1.07)
Spreeken	2.71 (1.12)	2.64 (1.12)	3.06 (1.09)
Klinken	2.73 (1.10)	2.72 (1.09)	2.82 (1.19)
Gelukkig	3.01 (.95)	3.01 (.93)	3.00 (1.12)

Uit deze resultaten blijkt dat men overwegend redelijk positief is tegenover het Standaardnederlands (SN). De respondenten zijn het vooral eens met de stelling 'SN klinkt verzorgd', wat duidt op een positieve associatie. Met de stellingen 'SN is stoer', 'SN is ouderwets', 'SN klinkt dom' en 'SN klinkt gezellig' is men het vrij oneens. De positieve associatie met betrekking tot gezelligheid heeft men echter ook niet sterk. Verder zijn de respondenten redelijk neutraal wat betreft de stellingen 'SN klinkt mooi', 'Een spreker van SN is eerlijk', 'Iemand die SN spreekt zou ik als vriend willen hebben', 'Ik spreek graag SN', 'Ik zou als een spreker van SN willen klinken' en 'Ik ben gelukkig als ik SN spreek'.

Op het gebied van leeftijd zijn ook enkele verschillen te zien. Groep 1 is het sterker eens met de stellingen over het begrip 'eerlijk', het willen spreken van SN of een spreker ervan als vriend willen hebben. Groep 2 is het juist sterker eens met de stellingen over de begrippen 'stoer' en 'gezellig'. Om na te gaan of het verschil tussen de twee

leeftijdsgroepen qua attitude ten opzichte van het Standaardnederlands significant is, is er gebruikt gemaakt van een T-toets voor onafhankelijke groepen. De T-toets is uitgevoerd met de somscore van de antwoorden op de attitudevragen over Standaardnederlands, met enkele scores omgepoold, als afhankelijke variabele. Hier komt uit dat groep 1 een licht positievere attitude heeft dan groep 2, maar dit verschil blijkt niet significant te zijn ($t(107) = .06$; $p = .954$). Uit deze resultaten valt dus wel de attitude van de respondenten tegenover het Standaardnederlands op te maken, maar er kan geen verband tussen leeftijd en attitude worden aangetoond. Hypothese 5 kan dus aan de hand van deze data en analyse niet worden aangenomen.

5.5. Attitudes en hyperdialectgebruik

In paragraaf 5.3. is uit analyse gebleken dat de attitude van de respondenten ten opzichte van hyperdialect niet erg positief is, maar dat er geen aantoonbaar verschil tussen leeftijdsgroepen gevonden kan worden. Dit sluit echter niet uit dat hyperdialectattitude van invloed kan zijn op hyperdialectgebruik: iemand die hier een positieve attitude over heeft, zou mogelijk vaker voor hyperdialect kunnen kiezen. Er moet dus worden getoetst of er een verband is tussen hyperdialectattitude en -gebruik. Om na te gaan of dit het geval is wordt de onafhankelijke variabele hyperdialectattitude getoetst aan oordelen over correctheid van hyperdialectzinnen en gerapporteerd gebruik van hyperdialect. Dit is gedaan door middel van een Pearson correlatietest.

Eerst is deze test uitgevoerd met de somscore van hyperdialectattitude als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over correctheid van hyperdialectzinnen als afhankelijke variabele. Hierbij zijn de antwoorden van 124 respondenten meegenomen die alle betreffende vragen hebben ingevuld. Uit deze test komt een zwakke, negatieve correlatie van $-.06$ naar voren die niet significant blijkt te zijn ($p = .261$). Tussen hyperdialectattitude en het correct vinden van zinnen met hyperdialect kan dus geen verband worden aangetoond.

Vervolgens is deze test uitgevoerd met de somscore van hyperdialectattitude als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over hyperdialectgebruik als afhankelijke variabele, eveneens met een N van 124. Uit deze test komt een zwakke, positieve correlatie van $.061$, maar ook deze correlatie blijkt niet significant te zijn ($p = .251$). Er kan dus geen verband tussen hyperdialectattitude en -gebruik worden aangetoond. Al met al blijkt uit de analyse van deze resultaten niet dat de attitude ten opzichte van hyperdialect van invloed kan zijn op hyperdialectgebruik: hypothese 6 kan dus niet worden bevestigd.

In paragraaf 5.4 werden de attitudes ten opzichte van Brabants dialect en Standaardnederlands besproken. Deze bleken beide niet afhankelijk te zijn van leeftijd. Dit sluit echter niet uit dat iemand met bijvoorbeeld een positieve attitude tegenover dialect eerder geneigd is hyperdialect te gebruiken, of dat iemand met een negatieve attitude dit juist niet doet. Ook kan iemand die vooral positief is over de standaardtaal eerder kiezen voor een zin zonder dan met hyperdialect. Ook de verbanden tussen hyperdialectgebruik en attitudes ten opzichte van dialect en standaardtaal kunnen aan de hand van de verkregen data geanalyseerd worden.

Eerst is de relatie tussen dialectattitude en hyperdialect getoetst. Om na te gaan of er een verband is, wordt de onafhankelijke variabele hyperdialectattitude getoetst aan oordelen over correctheid van hyperdialectzinnen en gerapporteerd gebruik van hyperdialect. Dit is gedaan door middel van een Pearson correlatietest. Eerst is deze test uitgevoerd met de somscore van dialectattitude als onafhankelijke variabele en de

somscore van de vragen over correctheid van hyperdialectzinnen als afhankelijke variabele. Hierbij zijn de antwoorden van 117 respondenten meegenomen die alle betreffende vragen hebben ingevuld. Uit deze test komt een zwakke positieve correlatie van .18 naar voren die significant blijkt te zijn bij een α van .05 ($p = .03$). Er is dus een licht maar significant verband gevonden tussen dialectattitude en het correct vinden van zinnen met hyperdialect die in overeenstemming is met hypothese 7: hoe positiever de attitude hoe vaker met voor hyperdialect kiest, en andersom.

Vervolgens is deze test uitgevoerd met de somscore van dialectattitude als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over hyperdialectgebruik als afhankelijke variabele, eveneens met een N van 117. Uit deze test komt een zwakke, positieve correlatie van .12, die net niet significant blijkt te zijn ($p = .114$). Er kan dus geen verband tussen dialectattitude en hyperdialectgebruik worden aangetoond. Dit resultaat spreekt het eerder gevonden verband tussen dialectattitude en hyperdialectgebruik tegen. Aan de hand van deze gegevens van hypothese 7 dus niet worden aangenomen, aangezien de eerste correlatie wel significant maar niet sterk is en de tweede correlatie niet significant is.

Ook tussen de attitude tegenover standaardtaal en hyperdialectgebruik zou een verband kunnen zijn. Te verwachten is dat iemand met een positievere attitude tegenover standaardtaal minder vaak kiest voor een hyperdialectzin. Om na te gaan of er een dergelijk verband bestaat wordt de onafhankelijke variabele attitude tegenover SN getoetst aan oordelen over correctheid van hyperdialectzinnen en gerapporteerd gebruik van hyperdialect door middel van een Pearson correlatietest. Eerst is deze test uitgevoerd met de somscore van SN-attitude als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over correctheid van hyperdialectzinnen als afhankelijke variabele. Hierbij zijn de antwoorden van 109 respondenten meegenomen die alle betreffende vragen hebben ingevuld. Uit deze test komt een zwakke negatieve correlatie van -.10 naar voren die niet significant blijkt te zijn ($p = .153$).

Vervolgens is deze test uitgevoerd met de somscore van SN-attitude als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over hyperdialectgebruik als afhankelijke variabele, eveneens met een N van 109. Uit deze test komt een zwakke negatieve correlatie van -.12, die tevens niet significant blijkt te zijn ($p = .105$). Er kan dus niet worden aangetoond dat er een verband tussen hyperdialectgebruik en attitude tegenover Standaardnederlands bestaat, waarbij een positieve attitude zou leiden tot minder hyperdialectgebruik. Aan de hand van deze resultaten kan hypothese 8 niet bevestigd worden.

5.6. Gebruik taalvariëteiten

Voorafgaand aan de attitudevragen over Brabants dialect en Standaardnederlands werd de participanten gevraagd op een schaal met tien punten aan te geven of zij standaardtaal of dialect gebruiken in vier situaties: met familie, vrienden, collega's of onbekenden. Hierbij staat 1 voor Standaardnederlands en 10 voor dialect. De verwachting is dat men informele situaties (familie, vrienden) meer neigt naar dialect en in formelere situaties (collega's, onbekenden) eerder voor de standaard kiest. De resultaten van deze vier vragen zijn weergegeven in Tabel 8.

Tabel 8

Standaardtaal- of dialectgebruik in situaties (N = 121)

	Met vrienden	Met familie	Met collega's	Met onbekenden
Gem. (sd)	4.50 (2.73)	4.45 (2.68)	3.27 (2.50)	2.50 (1.74)

Uit deze tabel valt op te maken dat de scores voor de situaties met familie of vrienden ongeveer gelijk zijn en net onder het midden zitten. Met collega's neigt men meer naar standaardtaal, met onbekenden is dit nog sterker. Opvallend is dat alle scores onder het midden vallen en dus dichterbij standaardtaal liggen dan bij dialect. Verder lijkt het erop dat men inderdaad in formele situaties meer gebruik maakt van standaardtaal. Om na te gaan of dit onderscheid in situaties significant is, is er gebruik gemaakt van een *paired-samples* T-toets. Hiervoor zijn de somscores voor informele situaties en formele situaties gebruikt. Hieruit blijkt dat gerapporteerd taalgebruik in formelere situaties inderdaad dichterbij Standaardnederlands ligt en dat dit verschil significant is ($t(120) = 7.76$; $p < .001$). Er kan aan de hand van deze resultaten aangetoond worden dat in formele situaties Standaardnederlands de boventoon voert, terwijl men in informele situaties in hogere mate dialect zegt te gebruiken. Hiermee kan hypothese 9 aangenomen worden.

Verder is het ook mogelijk dat de mate van dialectgebruik van invloed kan zijn op hyperdialectgebruik. Het zou zo kunnen zijn dat een persoon die vaak dialect gebruikt meer hyperdialect gebruikt dan iemand die niet vaak dialect gebruikt. Al is er in paragraaf 5.5 niet aangetoond dat dialectattitude van invloed is op hyperdialect, voor dialectgebruik is dit nog niet uitgesloten. Om na te gaan of hier een verband te vinden is, wordt de onafhankelijke variabele dialectgebruik getoetst aan oordelen over correctheid van hyperdialectzinnen en gerapporteerd gebruik van hyperdialect. Dit is gedaan door middel van een Pearson correlatietest.

Eerst is deze test uitgevoerd met de somscore van de vragen over dialectgebruik als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over correctheid van hyperdialectzinnen als afhankelijke variabele. Hierbij zijn de antwoorden van 121 respondenten meegenomen die alle betreffende vragen hebben ingevuld. Uit deze test komt een zeer zwakke, negatieve correlatie van $-.067$ naar voren die niet significant blijkt te zijn ($p = .231$). Tussen taalgebruik en het correct vinden van zinnen met hyperdialect kan dus geen verband worden aangetoond.

Vervolgens is deze test uitgevoerd met de somscore van taalgebruik als onafhankelijke variabele en de somscore van de vragen over hyperdialectgebruik als afhankelijke variabele, eveneens met een N van 121. Hier zijn de resultaten ongeveer hetzelfde: uit de test komt een zwakke positieve correlatie van $.067$, maar ook deze correlatie blijkt niet significant te zijn ($p = .236$). Er kan dus geen verband tussen taalgebruik en hyperdialectgebruik worden aangetoond. Uit de analyse van deze resultaten blijkt dus niet dat er een verband bestaat tussen de mate van dialectgebruik en hyperdialectgebruik, waarmee hypothese 10 niet kan worden aangenomen.

5.7. Analyse

In paragraaf 5.2 is te zien dat wanneer men werd gevraagd welke zin zij zoude gebruiken, er vooral bij vraag 12 en 15 koos er vrijwel niemand voor de hyperdialectzin koos. Hetzelfde geldt voor de vragen 20, 22, 23 en 25 waarbij het gerapporteerde gebruik werd gevraagd. Dit verschil zou er op kunnen wijzen dat deze zinnen een sterker bewustzijn van grammaticaregels opriepen dan andere zinnen waarbij het verschil kleiner is. Het kan bijvoorbeeld betekenen dat men zich bewust is van het feit dat 'bed' en 'raam' geen mannelijke woorden zijn, en dat bij onder andere 'uur' en 'bier' de suffix *-ke* de juiste is.

Waar dit vandaan komt is echter nog niet duidelijk. Wat wel blijkt is dat bij de vragen waar het verschil significant bleek beide onderzochte grammaticaregels voorkwamen. Het is dus niet zo dat men bijvoorbeeld aangeeft alleen de hyperdialectvarianten met diminutiefsuffixen te gebruiken, of juist met mannelijk vervoegen.

In paragraaf 5.3 blijkt uit de gegevens dat de respondenten een spreker die hyperdialectgebruik niet erg stoer of correct vinden klinken. Wel vinden zij dat deze spreker redelijk correct klinkt. De spreker wordt als niet erg slim beschouwd en men is vrij neutraal over of zij de spreker als vriend zouden willen hebben. Men zou niet erg graag als de spreker willen klinken en vindt het taalgebruik niet erg ouderwets, maar ook niet erg verzorgd. De meeste resultaten duiden er dus op dat de respondenten niet erg positief zijn over een spreker die hyperdialect gebruikt, maar wel vinden dat deze spreker als een 'echte Brabander' klinkt.

In paragraaf 5.4 blijkt uit de stellingen over het Brabants dat men hierbij zowel positieve als negatieve associaties heeft: men vindt dialecten niet erg ouderwets, maar vindt aan de andere kant Brabants niet zeer verzorgd of stoer klinken. Opvallend is ook dat over het algemeen niet heel graag als een spreker van het Brabants zou willen klinken, zeker omdat men niet aangeeft ongelukkig te zijn wanneer ze Brabants spreken. De negatieve associaties zijn in dit geval niet zo sterk als bij de attitude ten opzichte van hyperdialect; over het Brabantse dialect is men over het algemeen iets positiever. Over de intelligentie en verzorgdheid van een spreker is men bij het Brabants neutraler, ook zou men net iets liever als een spreker van het Brabants willen klinken dan als iemand die hyperdialect gebruikt.

Over het Standaardnederlands blijkt men overwegend wat positiever te zijn, maar geen sterke positieve of negatieve associaties heeft. Men geeft aan dat zij Standaardnederlands niet ouderwets of dom vinden klinken, en dus niet de negatieve associaties heeft die wel eens bij dialecten worden waargenomen. De resultaten van deze stellingen duiden dus niet op sterk positieve of negatieve associaties. Opvallend is dat men het met betrekking tot Standaardnederlands sterker oneens is met de stelling over het begrip 'dom' dan bij het Brabants: dit kan er op wijzen dat de intelligentie van iemand die de standaardtaal spreekt hoger wordt ingeschat dan die van iemand die dialect spreekt. Ook scoort Standaardnederlands een stuk beter op het begrip 'verzorgd'. Verder is men wat minder positief over de eerlijkheid van iemand die de standaardtaal spreekt, maar toch zou men liever klinken als een standaardtaalspreker dan een dialectspreker. Vergeleken met hyperdialect is men positiever over het Standaardnederlands wat betreft 'slim', 'verzorgd', 'ouderwets' en het willen klinken als een spreker van de variëteit.

Tussen de onderzochte attitudes tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal en de vragen over hyperdialectzinnen is in paragraaf 5.5 geen verband gevonden. Dit betekent dat iemand die positief tegenover hyperdialect staat, het niet per se vaker zou gebruiken of als correct zou beoordelen. Hetzelfde geldt voor dialect en standaardtaal. Ook tussen standaardtaal- of dialectgebruik in bepaalde situaties en hyperdialectgebruik is geen verband gevonden. Een hogere mate van dialectgebruik leidt dus niet tot meer of minder hyperdialectgebruik – hetzelfde geldt voor het gebruik van de standaardtaal. Wel blijkt er een verschil te zijn in taalgebruik tussen formele en informele situaties. Of dit onderscheid zich ook in hyperdialectgebruik voor zou kunnen doen, is nog niet duidelijk.

Verder werd de participanten nog gevraagd te antwoorden op de vraag wat zij verstaan onder de 'Brabantse mentaliteit' zoals die bevroegd werd door de negende stelling van het voorafgaande onderdeel. Deze resultaten worden niet meegenomen in de analyse, maar kunnen wel inzicht bieden in wat men ertoe aanspoort positief over de regio, bijbehorend dialect en misschien wel hyperdialect te denken.

Wanneer een persoon zich verbonden voelt met een bepaalde 'Brabantse mentaliteit', zou hij of zij deze verbondenheid tot uitdrukking kunnen brengen door gebruik van hyperdialect. De resultaten van deze vraag worden daarom nog kort samengevat in deze analyse.

De open vraag over mentaliteit was niet verplicht en is door 111 respondenten ingevuld.

Het frequentste woord van alle antwoorden was 'gezellig'. Dit woord kwam in 63 antwoorden voor, 'gezelligheid' 43 keer. Dertien respondenten gaven 'gezelligheid' als hun enige antwoord. Het moge duidelijk zijn dat gezelligheid wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de Brabantse mentaliteit.

Dit komt overeen met resultaten in paragraaf 5.4.1, waaruit blijkt dat men het Brabantse dialect in hoge mate associeert met het begrip 'gezellig'. Andere begrippen die veelvuldig bij de Brabantse mentaliteit worden genoemd zijn 'Bourgondisch leven', 'eerlijk', 'sociaal' en 'hardwerkend'.

Een aantal antwoorden zijn in toepasselijk deels in dialect geschreven. Ook deze passen bij de eerder genoemde begrippen, voorbeelden hiervan zijn: "un pilske vatten op 'n terraske", "ginne flauwekul", "nie miepe, gas erop" en "gin gezeur". Uit de manier waarop deze antwoorden zijn geschreven blijkt dat voor deze respondenten de taal en de mentaliteit aan elkaar verbonden zijn. Bij een andere respondent is dit juist niet het geval; deze persoon vindt "niet dat er een 'brabantse mentaliteit' is, het is gewoon een accent, meer niet."

Een enkeling geeft een wat gedetailleerder antwoord: "Mensen begroeten op straat, ook als je ze niet kent. Bij mensen thuis via achterom het huis binnen wandelen. Iedereen is welkom. Hoe meer zielen hoe meer vreugd. Niet stipt op tijd zijn bij een afspraak ('Brabants kwartiertje)". Slechts een persoon noemt een negatieve associatie die niet per se positief is: "wel een beetje lomp (boers)". Dit zou echter ook kunnen worden opgevat als een onderdeel van het begrip 'eerlijk', waardoor dit antwoord niet per se negatief te noemen is. Wellicht hebben participanten die geen duidelijk of een weinig positief beeld van de Brabantse mentaliteit hebben deze vraag niet ingevuld, aangezien 103 participanten deze vraag leeg hebben gelaten. Al met al geven deze resultaten een vrij positief beeld van wat men verstaat onder de Brabantse mentaliteit. Omdat niet alle respondenten deze vraag hebben beantwoord en omdat sommige antwoorden openstaan voor interpretatie, zijn deze resultaten echter niet geheel betrouwbaar te noemen.

De volledige lijst met antwoorden op de vraag 'Wat is voor u de Brabantse mentaliteit?' is te vinden in Bijlage 2.

6. Discussie

6.1. Bevindingen en implicaties

Uit de analyse van de resultaten is gebleken dat aan de hand van de verkregen data de eerste twee hypothesen bevestigd kunnen worden. Dit betekent dat de jongere leeftijdsgroep vaker aangeeft een zin met hyperdialect als correct te zien dan de oudere leeftijdsgroep. Ook geeft de eerste groep vaker aan dat zij een zin met hyperdialect zouden gebruiken. Er is echter geen verschil gevonden voor de groepen in de attitudes tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal. Ook tussen attitudes en hyperdialect is geen verband gevonden. Wel is er gevonden dat men in formele situaties minder dialect gebruikt dan in informele situaties; het dialectgebruik blijkt echter niet samen te hangen met gerapporteerd hyperdialectgebruik.

De eerste, tweede en zesde hypothesen kunnen aan de hand van deze data dus bevestigd worden, bij alle andere hypothesen is dit niet het geval. Het aantal respondenten dat de enquête heeft ingevuld is groot genoeg uit de analyse van de conclusies te kunnen trekken. Een groot aantal respondenten heeft echter niet alle vragen beantwoord, wat de uiteindelijke hoeveelheid items aanzienlijk kleiner heeft gemaakt. Een ander probleem met de data is het feit dat de leeftijden niet normaal verdeeld zijn, en leeftijdsgroep 1 vele malen groter is dan groep 2. Door het kleine aantal respondenten van een hogere leeftijd is het lastig om conclusies te trekken aan de hand van deze data; idealiter waren de twee groepen van gelijke grootte geweest. Dit heeft mogelijk invloed gehad op de uitkomsten van het onderzoek, aangezien er alleen verschil tussen leeftijdsgroepen is gevonden voor hyperdialectgebruik. Voor attitudes is er geen verschil gevonden en ook tussen attitudes en hyperdialectgebruik is geen verband aangetoond. Aan de hand van deze data kan dus niet worden gesteld dat de jongere groep positiever is over hyperdialect en dat dit te maken heeft met het feit dat ze het vaker zouden gebruiken. Hetzelfde geldt voor de attitude tegenover dialect en hyperdialectgebruik. Ook is het niet zo dat bijvoorbeeld de oudere groep juist positiever is over Standaardnederlands wat te maken zou kunnen hebben met hun keuze voor zinnen zonder hyperdialect. Waar het verschil in hyperdialectgebruik vandaan komt valt hier dus niet te verklaren door een verschil in attitudes, maar blijft een openstaande kwestie.

Er is echter geen gebruik gemaakt van een random steekproef, aangezien de respondenten op eigen initiatief de vragenlijst hebben ingevuld na een link toegestuurd te hebben gekregen. Daardoor is het mogelijk dat de gevonden resultaten slechts gelden voor een beperkte groep mensen en niet zijn te generaliseren naar een bredere populatie.

Een andere factor die de resultaten zou hebben kunnen beïnvloeden is de manier waarop de vragen zijn afgenomen, namelijk online op een schriftelijke manier. Dit heeft invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten. Zo werd men bevraagd over zinnen in dialect, wat doorgaans vooral gesproken en in mindere mate geschreven wordt. Daarom heeft men mogelijk anders geantwoord dan wanneer zij de zinnen uitgesproken hadden gehoord. Verder is het gebruik van hyperdialectzinnen bevraagd door de participanten uit twee zinnen te laten kiezen. Dit is uiteraard een minder waarheidsgetrouwe manier van taalgebruik onderzoeken dan het observeren van natuurlijk taalgebruik, maar wel een die eenvoudiger te verwerken en te analyseren is. Er is dan ook bij het verwerken van de resultaten rekening mee gehouden dat het gerapporteerde gebruik mogelijk geen goede afspiegeling is van het werkelijke gebruik.

Ook het gebruik van standaardtaal of dialect in bepaalde situaties is op een dergelijke manier bevraagd in plaats van geobserveerd. Om deze redenen wordt het (hyper)dialectgebruik in dit onderzoek dan ook niet gezien als daadwerkelijk, maar als door de participanten gerapporteerd taalgebruik, dat af kan wijken van de werkelijkheid. Dit moet dan ook in gedachte worden gehouden bij het interpreteren van de resultaten.

In dit onderzoek zijn slechts twee morfosyntactische verschijningsvormen van hyperdialect in het Brabants onderzocht om het onderzoek niet te breed en binnen een bepaald tijdsbestek uitvoerbaar te houden. Dit heeft echter tot gevolg dat er in feite maar een fractie van alle verschijningsvormen van hyperdialect naar voren komen in dit onderzoek en dat er op dit gebied nog een hoop onbegonnen terrein overblijft. De twee onderzochte hyperdialectvarianten zijn gekozen omdat er voor deze vormen al bewijs aanwezig is in literatuur (bijv. Swanenberg, 2009 & Hoppenbrouwers, 1983) en er dus kan worden aangetoond dat het hier daadwerkelijk om hyperdialect gaat. Andere manieren waarop hyperdialect zich kan voordoen zijn hier niet onderzocht, wat eveneens te maken heeft met de gebruikte onderzoeksmethode. De vraag op welke manieren hyperdialect zich voor kan doen is dan ook nog een grotendeels onbeantwoorde vraag. Deze kan beantwoord worden door het observeren van zo natuurlijk mogelijk taalgebruik, wat erg lastig kan zijn, maar wel de meest betrouwbare manier is. Ook in een interviewsetting kan hyperdialect naar voren komen, zoals Hoppenbrouwers (1983) heeft laten zien. Wanneer men gericht op zoek gaat naar hyperdialect kan dit echter lastig zijn. Het kan een oplossing zijn om grote hoeveelheden spraakdata te verzamelen en te analyseren, zoals Swanenberg & Meulenpas (2011), waarbij niet alleen naar hyperdialect maar ook andere interessante factoren kan worden gekeken. Ook is de door Hoppenbrouwers naar voren gebrachte rol van de vrouw als 'taalconserveerder', of juist voorloper op verandering zoals Cavanaugh (2006) illustreert, in dit onderzoek niet nader bekeken. Bij verder onderzoek kan het onderscheid tussen geslachten daarom interessant zijn. Verder is hyperdialect ongetwijfeld niet een verschijnsel dat exclusief is voor Noord-Brabant, maar kan het zich in ieder dialectgebied voordoen en is dit ook zeker het onderzoeken waard. Aangezien in iedere regio het taalgebruik op verschillende tempo's en manieren verandert zal hyperdialect overal een andere plaats innemen en verschillende inzichten bieden. Ook is in dit onderzoek slechts gekeken naar de regio Oost-Brabant; men zou dit kunnen verbreden naar de hele provincie, maar ook onderzoek naar een kleiner taalgebied (bijvoorbeeld de stad Eindhoven) kan interessant zijn.

6.2. Beantwoording deelvragen

Aan de hand van de verkregen resultaten kan men proberen een antwoord op de deelvragen te geven.

De eerste deelvraag luidt: is er een verschil tussen generaties wat betreft hyperdialect? Om deze vraag te beantwoorden wordt er gekeken naar de resultaten van de vragen waarbij gekozen moest worden tussen een zin zonder en een zin met hyperdialect. Hiermee is het gerapporteerde hyperdialectgebruik gemeten. In paragraaf 5.2 is gebleken dat de leeftijdsgroep van 30 jaar en jonger vaker voor een zin met hyperdialect koos dan de groep van boven de 30. Wanneer de resultaten van alle hyperdialectvragen samengenomen werden getoetst aan de leeftijdsgroepen, bleek hier een significant verschil te zitten. Aan de hand van deze resultaten valt dus te stellen dat de jongere leeftijdsgroep meer hyperdialect gebruik dan de oudere groep: er is een verschil tussen de generaties gevonden. Hiermee kunnen hypothesen 1 en 2 worden aangenomen. Een kanttekening bij dit resultaat is dat er slechts gebruik is gemaakt van twee

leeftijdsgroepen; meerdere groepen had een preciezer resultaat kunnen geven, maar dat was in dit geval niet mogelijk vanwege de hoeveelheid data uit de hogere leeftijdsgroep.

Wanneer de resultaten per zinspaar werden bekeken kwam er bij enkele, maar niet alle zinsparen een significant verschil tussen leeftijdsgroepen naar voren. Deze zinnen worden door de jongere generatie minder maar door de oudere generatie juist in hogere mate herkend als 'incorrect' dialect. De zinnen waarbij dit significante verschil voorkwam hadden zowel betrekking op het verkeerd gebruik van *-ske/-ke* als het mannelijk vervoegen bij vrouwelijke substantieven. Dit toont aan dat deze hyperdialectvormen inderdaad gebruikt kunnen worden door participanten van dit onderzoek, al blijkt dit slechts uit gerapporteerd taalgebruik. Over het algemeen valt uit deze data te concluderen dat de jongere leeftijdsgroep meer hyperdialect gebruikt dan de oudere leeftijdsgroep.

De tweede deelvraag luidt: wat zijn de attitudes tegenover hyperdialect, dialect en standaardtaal? Deze attitudes zijn gemeten met betrekking op de bevraagde vormen van hyperdialect, het Brabantse dialect en Standaardnederlands. Respondenten werden gevraagd op aan te geven in hoeverre zij het eens waren met bepaalde stellingen. Deze attitudes zijn met elkaar vergeleken en er is onderzocht of er een verschil tussen leeftijdsgroepen aanwezig was.

Eerst werd de attitude ten opzichte van hyperdialect gemeten. Hierbij moet vermeld worden dat door de gekozen vraagstelling mogelijk niet precies is gemeten wat er precies met hyperdialect wordt bedoeld, aangezien een uitleg van deze term in de vraagstelling de antwoorden van participanten had kunnen beïnvloeden. Opvallend genoeg is men het er vooral mee eens dat een spreker die hyperdialect gebruikt klinkt als een echte Brabander. Dit is goed nieuws voor hyperdialectgebruikers, aangezien dit hetgeen is dat zij met hun taalgebruik willen bereiken. De spreker wordt echter niet als slim beschouwd en men geeft ook niet aan als de spreker te willen klinken. Op andere positieve begrippen als 'stoer', 'correct' en 'verzorgd' scoort hyperdialect ook niet erg goed. Wanneer het 'klinken als een echte Brabander' wordt gezien als een positieve associatie, kan er alsnog worden gesteld dat men over het algemeen geen erg positieve attitude heeft ten opzichte van hyperdialect. Verder geeft men aan het redelijk oneens te zijn met de stelling dat een spreker die hyperdialect gebruikt correct klinkt. Dit zou aan kunnen tonen dat men op de hoogte is van de grammaticaregels van het dialect en het feit dat men hier met hyperdialect van afwijkt. Het zou echter ook kunnen dat men hyperdialect ziet als 'gewoon' dialect, dat ook als 'niet correct' kan worden beschouwd wanneer het afwijkt van de standaardtaal. Verder wordt er tussen de twee leeftijdsgroepen geen significant verschil gevonden. Dit is enigszins opvallend, aangezien de jongere groep wel vaker aangeeft hyperdialect te gebruiken, maar hier blijkbaar niet per se positiever tegenover staat. Hypothese 3 kan hiermee niet worden aangenomen.

Vervolgens werd de respondenten gevraagd naar hun attitude ten opzichte van het Brabantse dialect. Van dit begrip werd van tevoren een definitie kan geven, zodat het vrij zeker is dat de attitudes ten opzichte van de juiste variëteit zijn gemeten. Over Brabantse dialecten was men iets positiever dan over hyperdialect. Brabants scoorde vooral goed op het begrip 'gezellig', verder gaf men aan zich een Brabander te voelen en de Brabantse mentaliteit te waarderen. Al hebben deze twee laatste begrippen niet per se betrekking op het dialect, zijn het wel positieve associaties met de regio die kunnen leiden tot het willen gebruiken van de lokale taal, mogelijk leidend tot hyperdialect. Net als hyperdialect scoort Brabants niet hoog op de begrippen 'verzorgd', 'stoer' en 'correct' en geeft men aan niet erg graag als een spreker van het Brabants te willen klinken. De respondenten zijn hier vrij neutraal bij het beoordelen van dialect als al dan niet 'ouderwets'; het feit dat dialect hier niet per se als ouderwets wordt gezien biedt enige hoop voor het behoud van

dialectgebruik in de toekomst. Wanneer de twee leeftijdsgroepen worden vergeleken wordt ook hier geen significant verschil gevonden; hypothese 4 kan dus niet worden bevestigd. Men is uiteindelijk overwegend enigszins negatief over het Brabantse dialect, afgezien van het begrip 'gezellig', maar iets positiever dan over hyperdialect. In welke leeftijdsgroepen een respondent zit maakt hierbij geen verschil.

Ten slotte kwam de attitude ten opzichte van het Standaardnederlands aan bod. Ook dit begrip werd voorafgaand aan de attitudevragen kort uitgelegd, waardoor het juiste is gemeten. Standaardnederlands bleek meer positieve reacties op te roepen dan dialect en hyperdialect. Met name op het begrip 'verzorgd' scoort deze variëteit een stuk beter. Men vindt de standaardtaal niet erg stoer, ouderwets of dom – maar ook niet erg gezellig. De laatste associatie blijkt vooral bij het dialect te horen. Verder is men redelijk neutraal over de stellingen, maar toch scoort Standaardnederlands beter dan zowel dialect als hyperdialect op intelligentie, verzorgdheid en moderniteit. De stelling 'Ik zou als deze spreker willen klinken' kwam bij iedere variëteit voor, maar werd bij het Standaardnederlands het meest positief (zij het alsnog vrij neutraal) beantwoord. De kleine verschillen tussen de leeftijdsgroepen die waren te zien bleken niet significant te zijn waarmee hypothese 5 aan de hand van deze data moet worden verworpen.

Om dicht bij het onderwerp van dit onderzoek te blijven luidt de volgende deelvraag: is er een verband tussen deze attitudes en het gebruik van hyperdialect? Het is in de lijn der verwachting dat een persoon met een positieve attitude tegenover hyperdialect of dialect vaker hyperdialect gebruikt dan iemand die een negatievere attitude heeft. Ook werd verwacht dat een positieve attitude tegenover Standaardnederlands verband houdt met minder hyperdialectgebruik.

Tegen deze verwachtingen in werd er geen verband tussen de attitudes ten opzichte van hyperdialect, dialect of Standaardnederlands en hyperdialectgebruik gevonden. Aan de hand van deze data zijn zowel hypothese 6, 7 en 8 niet te bevestigen. Wanneer iemand positief tegenover hyperdialect staat, betekent dit dus niet dat zij het vaker zullen gebruiken, en vice versa. Ook een positieve houding ten opzichte van het dialect kan niet worden gekoppeld aan een hogere mate van hyperdialectgebruik. Aan de andere kant betekent een positieve houding tegenover de standaardtaal ook niet dat men minder hyperdialect zal gebruiken, of andersom. Hyperdialectgebruik kan aan de hand van deze data dus niet worden gelinkt aan de onderzochte taalattitudes.

Verder werd de proefpersonen gevraagd waar in het continuüm tussen standaardtaal en dialect hun taalgebruik ligt in bepaalde situaties. Hier bleek dat men in formele situaties (met collega's of onbekenden) liever de standaardtaal bezigt dan in informele situaties (met familie, vrienden). Dit is in overeenstemming is met eerder onderzoek naar dialectgebruik (bijv. De Tier et al., 2008 in Swanenberg & van Hout, 2013). Aan de hand van deze bevindingen kan hypothese 9 worden aangenomen. Ook deze mate van dialectgebruik bleek echter niet in verband te staan met hyperdialectgebruik, waardoor hypothese 10 niet kan worden bevestigd.

7. Conclusie

In dit laatste hoofdstuk keren we terug naar de hoofdvraag van het onderzoek, die luidt: In hoeverre zijn er verandering gaande in het gebruik van en de attitude tegenover hyperdialect in Oost-Brabant? En wat zegt dit over de huidige dialectsituatie in deze regio?

Wanneer er in literatuur naar voorbeelden van hyperdialect in Brabant wordt gezocht, worden vooral de twee morfosyntactische varianten genoemd die in dit onderzoek als voorbeeld zijn gebruikt. Iemand die hyperdialect gebruikt, zet deze dialectmarkers op een ongewone manier in om zichzelf een bepaalde regionale identiteit aan te meten. Uit de resultaten van de enquête zijn gebleken dat deze vormen ook daadwerkelijk door sprekers uit de regio worden gebruikt. In dit gebruik is er een verschil te ontdekken tussen leeftijdsgroepen: de jongere generatie gebruikt meer hyperdialect dan de oudere generatie. Wanneer er naar hyperdialect als marker van een lokale identiek wordt gekeken lijkt dit te werken. Iemand die hyperdialect gebruikt scoort namelijk redelijk goed op het zijn van 'een echte Brabander'. De attitudes tegenover hyperdialect blijken echter niet erg positief te zijn. Wanneer attitudes als een voorspellende factor worden gezien, lijkt het logisch dat hyperdialectgebruik niet zal toenemen, maar het verschil in gerapporteerd gebruik tussen generaties spreekt deze voorspelling tegen. Met name de jongere generatie gebruikt de varianten, wat zou kunnen betekenen dat als ze deze vormen zullen blijven gebruiken, ze mogelijk ook doorgeven aan een volgende generatie.

In de dialectregio Oost-Brabant is een verschuiving in de richting van de standaardtaal gaande, waardoor primaire dialectkenmerken verdwijnen en er een regiolect ontstaat. Hyperdialect neemt hier een bijzondere plaats in, aangezien het afwijkt van de standaardtaal en het regiolect, maar ook niet helemaal binnen het traditionele dialect past. Iemand die hyperdialect gebruikt drukt een wens uit gezien te worden als onderdeel van de groep van Brabantse dialectsprekers. Dit wordt niet duidelijk de beoordeling van stellingen over het Brabants, maar komt wel naar voren uit de vragen die met een lokale identiteit en mentaliteit te maken hebben. Dat Standaardnederlands *overt* prestige heeft blijkt verder uit de attitudes zoals ze zijn gemeten zijn aan de hand van stellingen, maar met name uit het feit dat men in formele situaties het vaakst standaardtaal gebruikt. Hyperdialect is een afspiegeling van het *covert* prestige dat dialect heeft, aangezien men hiermee wil worden gezien als een spreker van het dialect, dat men normaal gezien met name in informele situaties gebruikt. Dat met name de jongere leeftijdsgroep aangeeft hyperdialect te gebruiken zou dan ook kunnen betekenen dat voor hen dialect meer prestige heeft dan voor de oudere groep, maar er zijn tussen de leeftijdsgroepen geen significante verschillen tussen attitudes ten opzichte van de varianten gevonden. Ook is er geen verband aangetoond tussen deze attitudes en het gebruik van hyperdialect. Waar het aangetoonde verschil in hyperdialectgebruik vandaan komt wordt dus niet duidelijk uit de verkregen data.

Deze resultaten zijn in principe niet tegenstrijdig met het beeld dat in eerder onderzoek geschetst wordt, namelijk dat met in steeds mindere mate dialect spreekt. Ook het verdwijnen van primaire dialectkenmerken wordt niet per se tegengegaan door middel van het gebruik van hyperdialect. Wat wel blijkt is dat met name de jongere generatie het gebruik van dialectmarkers belangrijk vindt en hiermee uiting geeft aan het prestige van de lokale variëteit en een lokale identiteit. Dit kan betekenen dat deze dialectmarkers door het hypercorrecte gebruik in ieder geval niet snel zullen verdwijnen, aangezien de jongste generatie deze gebruikt en ze ook weer door kan geven. Deze dialectmarkers kunnen onderdeel worden van een nieuw regionale variëteit, zoals regiolect, in de huidige dialoglossische situatie, om te voorkomen dat deze situatie overgaat in definitief

dialectverlies. Of hiermee bijvoorbeeld het genusonderscheid in het dialect langzaam verdwijnt, zoals Hoppenbrouwers (1983) voorspelt valt in de toekomst nog te bezien. Het verschil tussen mannen en vrouwen dat door hem genoemd wordt zou nog verder onderzocht kunnen worden, net als een groter aantal leeftijdsgroepen dan in het huidige onderzoek gebruikt is. Verder zou onderzoek naar andere varianten van hyperdialect inzicht kunnen bieden in de status van andere dialectkenmerken. Ook zou ook onderzoek naar de situaties waarin men hyperdialect gebruikt interessant kunnen zijn om te onderzoeken of deze vormen slechts een kort leven beschoren zijn, of dat zij juist een onderdeel van de toekomst van het dialect kunnen zijn. Hyperdialectgebruik, met name door de jongere generatie, blijft een interessant verschijnsel dat uiting geeft aan een zekere interesse in het lokale dialect, wat hopelijk betekent dat het op een bepaalde manier het dialect in leven kan houden.

Referenties

Bronnen

Carnavalsvereniging De Krutjesrapers (2017). *Krutjesmagazine*. Carnavalskrant Son en Breugel. Geraadpleegd via <http://www.dekrutjesrapers.nl/images/documenten/Krutje-Magazine-2017.pdf>.

Carnavalsvereniging De Meerpoel (2016). *Meerminneke 52*. Carnavalskrant Someren. Geraadpleegd via <http://www.cvdemeerpoel.nl/meerminneke/>.

Carnavalsstichting Dun Blaouwen Beer (2017). *Carnaval in Dun Birrekoal*. Carnavalskrant Berlicum. Geraadpleegd via <http://dunblaouwunbeer.nl/commissies/carnavalskrantcommissie/>.

Carnavalsstichting De Knoerissen (2017). *Knoerissenkrant*. Carnavalskrant Uden. Geraadpleegd via <http://www.knoerissen.nl/nieuws/knoerissenkrant>.

Carnavalsstichting De Klot (2017). *Klotkrant*. Carnavalskrant Asten. Geraadpleegd via <http://www.deklot.nl/index.php/klotkrant-online/>.

DeMooiOirschotKrant (2017). *DeMooiOirschotKrant: carnavalseditie*. Carnavalskrant regio Oirschot. Geraadpleegd via <http://paper.mooioirschot.nl/open/0ea3c37e>.

DeMooiSchijndelKrant (2017). *Schorsbossersbloaie*. Carnavalskrant Schijndel. Geraadpleegd via <http://demooischijndelkrant.nl/edities/2017/1506-schorsbossersbloaie-week-6>.

Redactie De Bokkendonker (2017). *Bokkendonk betovert*. Carnavalskrant Sint-Michielgestel. Geraadpleegd via <http://www.bokkendonk.nl/>.

Thuis in Eindhoven (2015). *De Lampegatter*. Carnavalskrant Eindhoven. Geraadpleegd via https://issuu.com/thuisinwoensel/docs/lampegatter_def_lr.

Literatuur

Auer, P. (2005). Europe's Sociolinguistic Unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. In N. Delbecque, J. van der Auwera & D. Geeraerts (eds.) *Perspectives on Variation. Sociolinguistic, Historical, Comparative*. Berlijn/New York: Mouton de Gruyter, pp. 7-42.

Britain, D. (2009). One foot in the grave? Dialect death, dialect contact, and dialect birth in England. *International Journal of the Sociology of Language* (196/197), pp. 121-155.

Cavanaugh, J. R. (2006). Little Women and Vital Champions: Gendered Language Shift in a Northern Italian Town. *Journal of Linguistic Anthropology*, 16(2), pp. 194-201.

Cornips, L., De Rooij, V., & Stengs, I. (2012). Carnavalesk taalgebruik en de constructie van lokale identiteiten: Een pleidooi voor taalcultuur als onderzoeksveld. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 1(1), 15-40.

De Bont, A. P. (1958). *Dialekt van Kempenland, meer in het bijzonder d'Oerse taal: Deel 1; klank- en vormleer en enige syntaktische bijzonderheden*. Assen: Van Gorcum.

De Vogelaer, G. & Heeringa, W. (2011). Linguistic and extra-linguistic perspectives on regiolectization. *Taal en Tongval* 63(1), pp. 1-11.

Driessen, G. (2006). Ontwikkelingen in het gebruik van streektalen en dialecten in de periode 1995-2003. *Toegepaste Taalwetenschap*, 75(1), pp. 103-113.

Heise, D. R. (1970). The Semantic Differential and Attitude Research. In G. F. Summers (eds.), *Attitude Measurement* (pp. 235-253). Chicago: Randy McNally.

Hilton, N. H., & Gooskens, C. (2013). Language policies and attitudes towards Frisian in the Netherlands. In C. Gooskens, & R. van Bezooijen (eds.), *Phonetics in Europe: Perception and Production*. (pp. 139-157). Frankfurt: P.I.E. - Peter Lang.

Hoppenbrouwers, C., & G. (2001). *Berekende afstand van 156 verschillende dialecten tot het Algemeen Nederlands* [Figuur]. Afkomstig van <http://taal.phileon.nl/kaart/hoppenbrouwers.php>.

Hoppenbrouwers, C. A. J. (1990). *Het Regiolect: van Dialect tot Algemeen Nederlands*. Muiderberg: Coutinho.

Hoppenbrouwers, C. (1983). Het genus in een Brabants regiolect. *Tabu*, 13, pp. 1-25.

Hinskens, F. (2014). Despite or because of intensive contact? Internal, external and extralinguistic aspects of divergence in modern dialects and ethnolects of Dutch. In K. Braunmüller, S. Höder & K. Köhl (Red.), *Stability and Divergence in Language Contact: Factors and Mechanisms* (pp. 109-140). Amsterdam: John Benjamins.

Janda, R.D. & Auger, J. (1992) Quantitative evidence, qualitative hypercorrection, sociolinguistic variables - And French speakers' headaches with English h/Ø. *Language & Communication*, 12(3-4), pp. 195-236.

Kroon, S. & Swanenberg, J. (2015, februari). *Dialect viert hoogtij tijdens carnaval*. Geraadpleegd op 22 maart 2017, van <http://taaluniebericht.org/artikel/focus/dialect-viert-hoogtij-tijdens-carnaval>.

Labov, W. (1964). *The social stratification of English in New York City* (2nd ed., 2006). Cambridge: Cambridge University Press.

Lettinga, A., Wagemakers, S. & Swanenberg, J. (2015). Dutch celebrities, Brabantish identities. *Tilburg Papers in Culture Studies*, 136, pp. 1-36.

Manders, R. (2015). *Kattenmeppers en keienbijters: Een onderzoek naar de status van het Helmonds dialect* (Bachelorthesis). Taalwetenschap, Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht, Utrecht.

Meyerhoff, M. (2006). *Introducing Sociolinguistics*. London: Routledge.

Swanenberg, A.P.C. (2009). *Van alterande sorte: Brabants tussen dialect en standaardtaal*. Inaugurele rede bij aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Diversiteit in taal en cultuur in Brabant (2009, 20 november).

Swanenberg, A.P.C. (2014) Het nieuwste Brabants. Taalgebruik van jonge en nieuwe Brabanders. In W. van der Donk e.a. (red.), *Het Nieuwste Brabant*, pp. 424-441. Eindhoven: Lecturis.

Swanenberg, A.P.C., & Meulepas, J. (2011). Het nieuwe Brabants: Een onderzoek naar diversiteit in taal en cultuur onder jongeren in Noordoost-Brabant. *Taal en Tongval: Tijdschrift voor taalvariatie*, 63(2), pp. 303-328.

Swanenberg, A.P.C. & van Hout, R. (2013). Recent developments in the mid southern dialects. In Hinskens, F. & Taeldeman, J. (2013), *Language and Space: Dutch. An International Handbook of Linguistic Variation*, pp. 319-335. Berlijn: Mouton de Gruyter.

Swanenberg, C. & J. (2002). *Taal in stad en land: Oost-Brabants*. Den Haag: Sdu.

Trudgill, P. (1972). Sex, Covert Prestige and Linguistic Change in the Urban British English of Norwich. *Language in Society* 1(2), pp. 179-195.

Van Bezooijen, R. & Van den Berg, R. (2001). Who power Polder Dutch?: A perceptual-sociolinguistic study of a new variety of Dutch. *Linguistics in the Netherlands*, 18(1), pp. 1-12.

Van Leeuwen, D. A. & Orr, R. (2016). *The "Sprekend Nederland" project and its application to accent location*. Conference paper voor Odyssey 2016, 21-24 juni, Bilbao, Spanje. Geraadpleegd op http://www.odyssey2016.org/papers/pdfs_stamped/23.pdf.

Weijnen, A. A. (1952). *De dialecten van Noord-Brabant* (1^e druk). 's Hertogenbosch: Het Noordbrabants Genootschap.

Weijnen, A. A. (1987). *De dialecten van Noord-Brabant* (tweede bijgewerkte uitgave). 's Hertogenbosch: Het Noordbrabants Genootschap.

Wilson, J. (1987). The Sociolinguistic Paradox: Data as a Methodological Product. *Language & Communication*, 7(2), pp. 161-177.

Wilting, M., Van Hout, R. & Swanenberg, J. (2014). Regiolect verankerd: Een survey-onderzoek naar dialectgebruik van Eindhovense jongeren. *Taal & Tongval*, 66(2), pp. 143-171.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst

Enquête dialect in Oost-Brabant

Hartelijk bedankt dat u wilt meewerken aan deze enquête. De vragen hebben vooral betrekking op taal en dialect in Oost-Brabant. Het invullen zal ongeveer 5 minuten in beslag nemen. De resultaten worden gebruikt voor het TCS afstudeerproject van Imke Slaats (Universiteit Utrecht) en zullen volgens geldende richtlijnen op een vertrouwelijke en geanonimiseerde manier worden behandeld.

Start

www.thesistools.com

Enquête dialect in Oost-Brabant

Allereerst wordt u gevraagd een aantal vragen over uzelf te beantwoorden.

1.

Wat is uw leeftijd?*

2.

Wat is uw woonplaats?*

3.

Wat is uw geslacht?*

- Man
- Vrouw
- Anders

4.

Bent u geboren en opgegroeid in Brabant of later hiernaartoe verhuisd (op 12-jarige leeftijd of ouder)?*

- Ik ben geboren en opgegroeid in Brabant
- Ik ben op of na 12-jarige leeftijd naar Brabant verhuisd

5.

Zijn uw ouders geboren en opgegroeid in Brabant of na hun 18e daarheen verhuisd?*

- Mijn ouders zijn geboren en opgegroeid in Brabant
- Mijn ouders zijn na hun 18e naar Brabant verhuisd

Verder

Er volgen nu een aantal zinnen waar u vragen over moet beantwoorden. Geef het antwoord dat als eerste in u opkomt en denk er niet te lang over na. Belangrijk: er is geen goed of fout antwoord!

Verder

www.thesistools.com

6.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Carnaval viere is 'n hillen schône traditie
- Carnaval viere is 'n hil schôn traditie

7.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- In 't durp het zich 'n neij winkelske geopend
- In 't durp het zich 'n neij winkelke geopend

8.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Ik werk al joaren nog mer hààlf dààg
- Ik werk al joaren nog mer haalven doagen.

9.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Toen vorig jaar de burgemister aftrad, keken al veul eugskes naar men om die ouwe op te volgen.
- Toen vorig jaar de burgemister aftrad, keken al veul eugkes naar men om die ouwe op te volgen.

10.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Wâ 'n goei, snel oplossing zou da zijn.
- Wâ 'n goeien, snellen oplossing zou da zijn.

11.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Bij Ans staon er kei veul mooi bluumkes in de tuin
- Bij Ans staon er kei veul mooi bluumkes in de tuin

12.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Vur de koning zetten we unne goeien bed kloar.
- Vur de koning zetten we un goei bed kloar.

13.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- De velden van ons clubske zijn hillemoal natgeregend
- De velden van ons clubke zijn hillemoal natgeregend

14.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- In dè aauw café komt bekant ginne mens meer.
- In dè aauwen café komt bekant ginne mens meer.

15.

Welke van deze twee zinnen is volgens u correct?*

- Ge moet `n uurke wachte mar dan hède ok wa.
- Ge moet `n uurske wachte mar dan hède ok wa.

Verder

www.thesistools.com

Bij de voorgaande vragen ging de vraag over de correctheid van de zin. Bij de volgende vragen is het de vraag welke van de zinnen u zelf zou gebruiken.

Verder

16.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- De gruûnen ketting leg al joare bij ons mam op de toffel
- De gruûn ketting leg al joare bij ons mam op de toffel

17.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- Ons neij huis ligt in 'n klèèn durpke in Brabant
- Ons neij huis ligt in 'n klèèn durpske in Brabant

18.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- We kwamen vurbij 't aauw gemintehuis en zagen 'n ambtenaarke zitte.
- We kwamen vurbij 't aauw gemintehuis en zagen 'n ambtenaarske zitte.

19.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- Ons moeder d'r huis sti t'r na al die joar nog steeds leeg.
- Ons moeder d'r huis sti t'r na al die joaren nog steeds leeg.

20.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- Pietje plukte 'n hil môôï bluumke uit de buurman z'n tuin
- Pietje plukte 'n hillen môôien bluumke uit de buurman z'n tuin

21.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- Hans is vaoder geworre; hij het 'n jong dochter gekrege
- Hans is vaoder geworre; hij het unne jongen dochter gekrege

22.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- 't Is wir herfst: alle blaajkes waaie van de bôme
- 't Is wir herfst: alle blaajkes waaie van de bôme

23.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- In m'n kamer zit 'n groôt roam waardoor ik op de ploats ken kieke
- In m'n kamer zit unne groôten roam waardoor ik op de ploats ken kieke

24.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- Ik ben kloar meej werke, ik heb munnen plicht wir vervuld
- Ik ben kloar meej werke, ik heb mun plicht wir vervuld

25.

Welke van deze twee zinnen zou u gebruiken?*

- Hedde voor mij al 'n bierske besteld?
- Hedde voor mij al 'n bierke besteld?

Verder

www.thesistools.com

26.

In het voorgaande werd u bevraagd over de volgende woorden:

hillen schône traditie / 'n neij winkelske / veul eugskes/ goeien, snellen oplossing / mooie bluumkes / unne goeien bed / ons clubske / aauwen café / gruunen ketting / durpske / 'n ambtenaarske / 'n hillen môôien bluumke / unne jongen dochter / bloajskes / unne groôten roam / munnen plicht / 'n bierske

Wat is uw mening over een spreker die deze woorden gebruikt?

	eens				oneens
Deze spreker klinkt stoer	☐	☐	☐	☐	☐
Het taalgebruik van deze spreker is correct	☐	☐	☐	☐	☐
Deze spreker is een echte Brabander	☐	☐	☐	☐	☐
Deze spreker klinkt slim	☐	☐	☐	☐	☐

Deze spreker zou ik als vriend willen hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou ook als deze spreker willen klinken	☐	☐	☐	☐	☐
Deze spreker is ouderwets	☐	☐	☐	☐	☐
Deze spreker klinkt verzorgd	☐	☐	☐	☐	☐

Verder

Er volgen nu een aantal vragen over het Standaardnederlands en het Brabantse dialect. Om deze vragen te kunnen beantwoorden is het handig om te weten wat deze begrippen inhouden. In dit geval worden de volgende definities gehanteerd:

- Standaardnederlands: het Nederlands, zoals dat op school geleerd wordt en bijvoorbeeld in het journaal op radio of tv gesproken wordt.
- Dialect: de eigen plaatselijke taalvorm van uw woonplaats die verschilt van het Standaardnederlands, waarin men bijvoorbeeld een andere uitspraak heeft of andere woorden gebruikt.

Verder

27.

Geef aan of uw taalgebruik dichter bij Standaardnederlands of uw dialect ligt wanneer u praat met deze personen:

	Standaardtaal								Dialect	
Met familie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Met vrienden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Met collega's	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Met onbekenden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Verder

28.

Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen:

	eens	☐	☐	☐	oneens
Brabants spreken is stoer	☐	☐	☐	☐	☐
Dialecten zijn ouderwets	☐	☐	☐	☐	☐
Een Brabants accent is mooi	☐	☐	☐	☐	☐
Een dialectspreker komt dom over	☐	☐	☐	☐	☐
Iemand die Brabants spreekt is eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐
Brabants klinkt gezellig	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me een Brabander	☐	☐	☐	☐	☐
Het Brabants klinkt verzorgd	☐	☐	☐	☐	☐
De Brabantse mentaliteit bevalt me	☐	☐	☐	☐	☐

Ik wil altijd in Brabant blijven wonen	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou als een spreker van het Brabants willen klinken	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me gelukkig als ik Brabants spreek	☐	☐	☐	☐	☐

29.

Wat is voor u 'de Brabantse mentaliteit'?

Verder

30.

Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen:

	eens	☐	☐	☐	☐	oneens
Het spreken van Standaardnederlands is stoer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Standaardnederlands is ouderwets	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Standaardnederlands is mooi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Standaardnederlands klinkt verzorgd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Iemand die Standaardnederlands spreekt is eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Iemand die Standaardnederlands spreekt komt dom over	☐	☐	☐	☐	☐
Standaardnederlands klinkt gezellig	☐	☐	☐	☐	☐
Iemand die alleen Standaardnederlands spreekt zou ik als vriend willen hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik spreek graag Standaardnederlands	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou als een spreker van Standaardnederlands willen klinken	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me gelukkig als ik Standaardnederlands spreek	☐	☐	☐	☐	☐

Verder

Dit is het einde van de enquête. Druk op de onderstaande knop om uw antwoorden te versturen.

31.

Mocht u aan de hand van deze enquête nog vragen of opmerkingen hebben dan kunt u contact met mij opnemen deze hier onder achterlaten of contact met mij opnemen (i.slaats@students.uu.nl). Vergeet vooral niet de enquête te versturen.

Bijlage 2: Antwoorden op de vraag 'Wat is voor u de Brabantse mentaliteit?'

Respondent 2	Het leven is al gek genoeg
Respondent 3	Niet te veel klagen, iedereen is welkom en gezelligheid staat op de eerste plaats.
Respondent 6	achterdeur open, langskomen voor een praatje en uitgenodigd worden om samen mee friet te eten.
Respondent 7	Gastvrij, gezellig, nuchter
Respondent 8	Gezelligheid, Enthousiast, Spontaan, Eerlijk
Respondent 9	Gezellig samen een biertje drinken
Respondent 12	Moeilijke dingen makkelijk maken (net als met de taak)
Respondent 15	Bier drinken, op de grond tuffen en kut roepen!
Respondent 23	Niet zaniken maar doorgaan
Respondent 25	Ik ben een Brabo
Respondent 26	vriendelijkheid en makkelijkheid
Respondent 29	Gewoon doen wat je wil
Respondent 32	Nonchalant en spontaan
Respondent 36	gezelligheid, doe maar gewoon, wij gevoel boven ik gevoel
Respondent 37	Bourgondisch
Respondent 38	Bier drinken
Respondent 47	Bier drinken
Respondent 48	GINNE flauwekul, gewoon doen. Lekker me z'n alle gezellig!
Respondent 50	Bourgondiër wat betreft eten en wijn. Gezelligheid en open mentaliteit naar medemens.
Respondent 51	Gezelligheid en openheid
Respondent 52	Gezelligheid
Respondent 53	Gezelligheid
Respondent 54	Ons kent ons, makkelijk n praatje kunnen beginnen met onbekenden, toegankelijk
Respondent 57	Doen wat je moet doen en je niet bemoeien met anderen
Respondent 59	Recht door zee, maar toch respectvol
Respondent 62	Gezelligheid en sociaal
Respondent 63	Nuchter, gezellig, Bourgondisch, genieten
Respondent 64	Doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg
Respondent 66	Brabantse gezelligheid
Respondent 67	Brabantse mentaliteit is gezelligheid. Niemand is te min iedereen is welkom en laat elkaar in zijn waarden
Respondent 71	Gezelligheid
Respondent 72	Gezelligheid
Respondent 73	De gemeente open en gastvrijheid voor een ieder, voor bekende en onbekende.
Respondent 74	Nie moeilijk doen en iedereen accepteren voor wie hij is
Respondent 75	Gezelligheid, een dorps café worstenbroodjes
Respondent 76	Vriendelijk open gezellig normaal down to earth
Respondent 77	Gastvrij, eerlijk en zeggen waar het op staat
Respondent 79	Un pilske vatten op n terraske
Respondent 80	Trots op Brabant
Respondent 82	De Bourgondische levensstijl, genieten van het leven en gastvrijheid
Respondent 83	Gezelligheid
Respondent 84	Gezelligheid kent geen tijd
Respondent 86	In één woord: gezellig!
Respondent 87	Gezelligheid

Respondent 88	De vriendelijkheid en gezelligheid
Respondent 90	Nie miepe, gas erop
Respondent 91	Gezelligheid en hartelijkheid, eerlijk en doen geen vlieg kwaad
Respondent 92	Doe maar gewoon normaal, help een ander en maak het gezellig
Respondent 93	Gezelligheid
Respondent 98	Open, gezellig, feestelijk
Respondent 100	Gemoedelijkheid; doe maar normaal dan doe je al gek genoeg
Respondent 105	Gezelligheid kent geen tijd
Respondent 106	Gezelligheid en makkelijk met mensen kunnen praten
Respondent 108	Iets wat laid-back. Niks moet alles mag
Respondent 110	Gezelligheid, iedereen welkom
Respondent 113	Gezelligheid
Respondent 115	Nie zeike gewoon doen
Respondent 116	Genieten
Respondent 117	Eerlijk zeggen wat je denkt.
Respondent 120	Oprecht, grappig, gezellig en nuchter
Respondent 123	Nuchterheid, niet te veel nadenken over dingen en gewoon doen
Respondent 124	Nuchter
Respondent 125	Gezellig, eerlijk, zonder opsmuk, hard werken, vriendschap, familiegeoriënteerd, eenvoudig
Respondent 127	De brabantse mentaliteit is veel gezelligheid en carnaval
Respondent 129	Gewoon lekker gek
Respondent 133	Gezelligheid
Respondent 135	Gezelligheid en lekker bourgondisch leven
Respondent 136	Gin gezeur.
Respondent 137	Gemoedelijkheid
Respondent 138	Gezelligheid gaat voor.
Respondent 143	Gezelligheid
Respondent 146	Gemoedelijkheid, gezelligheid en recht voor zonne raap
Respondent 148	Openheid, vriendelijkheid, gezelligheid
Respondent 149	Ik vind niet dat er een 'brabantse mentaliteit' is, het is gewoon een accent meer niet.
Respondent 153	Gezelligheid, gastvrijheid
Respondent 163	Gezelligheid, saamhorigheid, vrienden en familie en onnozel
Respondent 165	Gezelligheid en gastvrijheid. Hard werken.
Respondent 167	Gezelligheid
Respondent 168	Niet moeilijk doen. Alles kan. Gaat het niet zoals je wilt, verander het dan of pas je aan.
Respondent 169	Gezellig
Respondent 170	Gezelligheid
Respondent 172	Gewoon gezellig!
Respondent 174	Gezelligheid, open deuren, openheid en welkomheid
Respondent 175	Rustig aan, niks is te gek
Respondent 177	Gezellig en een praatje maken met elkaar. Sociale controle en betrokkenheid. En natuurlijk carnavallen!
Respondent 179	Mensen begroeten op straat, ook als je ze niet kent. Bij mensen thuis via achterom het huis binnen wandelen. Iedereen is welkom. Hoe meer zielen hoe meer vreugd. Niet stipt op tijd zijn bij een afspraak ("Brabants kwartiertje")
Respondent 180	Gewoon 'normaal' doen. Nuchtere denkwijze. Gezelligheid. Familie en vrienden zijn belangrijk. Goede banden met de burens etc.
Respondent 181	Gezelligheid
Respondent 182	We zien wel
Respondent 183	Nuchter, gezellig, kort door de bocht, open, eerlijk.

Respondent 184	Vooral veel gezelligheid
Respondent 185	Meegaand, flexibel, gezellig
Respondent 187	gezelligheid en niet moeilijk doen
Respondent 189	Bourgondisch genieten, veel plezier maken en niet te druk maken om alle beslommeringen van het leven.
Respondent 191	Gezelligheid en Bourgondisch leven
Respondent 193	Gezelligheid kent geen tijd
Respondent 194	Jofel
Respondent 195	gemoedelijk, laagdrempelig en genieten van het goede van het leven
Respondent 198	Gezelligheid, eerlijkheid, maar wel een beetje lomp (boers)
Respondent 200	Je bent altijd welkom
Respondent 202	Gezelligheid.
Respondent 203	Gezelligheid en open staan voor nieuwe contacten. Niet snel op je teentjes getrapt.
Respondent 204	Niet te moeilijk doen, gewoon gezellig, warm
Respondent 205	Goan me dien benoan
Respondent 207	Brabant van Guus Meeuwis luidkeels zingen bij elke kans die je krijgt
Respondent 209	Hulpzaam horigheid
Respondent 210	gezelligheid
Respondent 211	Altijd in voor iets gezellig, het goed naar je zin hebben met z'n allen en familie is een waardevol iets om te koesteren.